

África en un mundo de idiomas

Afriko en mondo de lingvoj

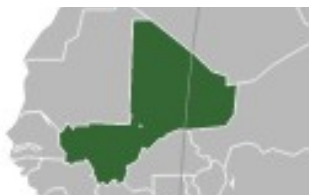
[Benín](#) 2
Lenguas en Benín (3) - La lengua en la
cotidianidad (4) - Acerca del autor (6) - Tras
el vídeo (7)

[Benino](#) 2
Lingvoj en Benino (3) - La lingvo en la
ĉiutageco (4) - Pri la aŭtoro (6) - Post la
videspektado (7)

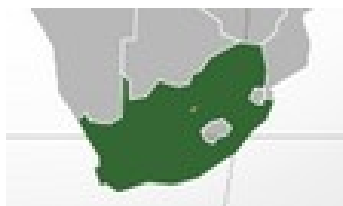
[República Democrática del Congo](#) 9
Lenguas y conveniencia lingüística en RDC
(11) - Acerca del autor (14) - Tras el vídeo
(15)

[Demokratia Respubliko Kongo](#) 9
Lingvoj en DRK kaj lingva taŭgeco (11) - Pri
la aŭtoro (14) - Post la videspektado (15)

[Malí](#) 16
Lenguas en Malí (18) - Qué es la lengua
N'ko (20) -Acerca del esperanto (23) - La
política lingüística cotidiana en Malí (23) -
Desde mi punto de vista (24) - Acerca del
autor (25) - Tras el vídeo (26)

[Malio.](#) 16
Lingvoj en Malio (18) - Kio estas la N'ko
lingvo (20) - Pri Esperanto (23) - Ĉiutaga
lingva politiko en Malio (23) - El mia
vidpunkto (24) - Pri la aŭtoro (25) - Post la
videspektado (26)

[República de Sudáfrica](#) 28

El idioma materno con un fenómeno complejo en torno a sí (30) - Algunos asuntos relacionados y comentarios (35) - Acerca del autor (37) - Tras el vídeo (38)

[Sudafrika Respubliko](#) 28

La gepatra lingvo kun kompleksa fenomeno ĉirkaŭ ĝi (30) - Kelkaj rilatitaj aferoj kaj komentoj (35) - Pri la aŭtoro (37) - Post la videspektado (38)

[Togo](#) 39

Descripción de la dimensión social (40) - Descripción de la dimensión lingüística (41) - Apoyos y descuidos en relación a los idiomas locales (42) - Actitudes en torno a las lenguas coloniales (44) - Situación del chino y del esperanto (44) - Deseos para el futuro (45) - Acerca del autor (46)

[Togolando](#) 39

Priskribo de la socia dimensio (40) - Priskribo de la lingva dimensio (41) - Apogoj kaj neglektoj rilate al tiuj lokaj lingvoj (42) - Sintenoj pri koloniaj lingvoj (44) - Situacio pri la ĉina kaj Esperanto (44) - Deziroj pri estonteco (45) - Pri la aŭtoro (46)

Benín

Bernard GNANCADJA

La que fue una colonia francesa, Benín, se independizó el primer día de agosto de 1960. Se sitúa en el África occidental y cuenta con límites con Togo al occidente, Nigeria al oriente, Níger al norte y Burkina Faso al noroccidente. En el sur se encuentra el Océano Atlántico. Anteriormente se denominaba Dahomey, pero desde 1975 su nombre es Benín. La extensión de Benín es de 112622 kilómetros cuadrados, con al menos 10 millones de habitantes. Históricamente, la capital política y administrativa es Porto-Novo. Cotonú, debido a su proximidad al mar, se convirtió en la capital económica.

En el campo del turismo, Benín cuenta con muchas maravillas encantadoras. Entre otras merecen ser destacados el templo de las pitones en Ouidah, el museo de historia de Honme en Abomey (la que fuera capital del reino de Dahomey), la puerta del no retorno en Ouidah, el museo de etnografía en Porto-Novo, y la ciudad Ganvié a pie de lago. No podía faltar el jardín zoológico del norte en Pendjari, donde son visibles hipopótamos, leones, elefantes, etc.

El país se encuentra en la zona entre trópicos. Su clima es cálido y húmedo, con relativamente poca abundante lluvia, aunque hay dos estaciones lluviosas (de abril a julio y de septiembre a noviembre).

Benino

Bernard GNANCADJA

lama franca kolonio, Benino sendependis la unuan de aŭgusto 1960. Ĝi situas en okcidenta Afriko kaj havas limojn kun Togo okcidente, Niĝerio oriente, Niĝero norde kaj Burkino nordokcidente. En la sudo troviĝas la atlantika oceano.

Antaŭe la lando nomiĝis Dahomeo sed de 1975 ĝi alinomiĝis Benino. La areo de Benino estas 112622 kvadrataj kilometroj kun almenaŭ 10 milionoj enloĝantoj. Laŭhistorie, la politika kaj administrada ĉefurbo de Benino estas Porto-Novo. Kotonuo pro ĝia prokcimeco al la maro fariĝis la ekonomia ĉefurbo.

Sur la kampo de turismo, Benino havas multajn allogajn vidindaĵojn. Interalie mensciindas la templo de Pitono en *Ouidah*, la historia muzeo de *Honme* en *Abomey* (iama reĝlando *Dahomey*), la pordo de ne-reveno en *Ouidah*, la etnografia muzeo en Porto-Novo kaj la surlaga vilaĝo *Ganvié*. Ne mankis la besto-ĝardeno norde en *Pendjari*, kie videblas hipopotamoj, leonoj, elefantoj ktp

La lando situas intertropikan zonon. Ĝia klimato estas varma kaj humida, kun relative malabunda pluvo, kvankam estas du pluvaj sezonoj (aprilo ĝis julio kaj septembro ĝis novembro).

Lenguas en Benín

Benín es uno de los países africanos donde existen diversos grupos étnicos (varios grupos humanos), que se ramifican de una misma cultura por lenguas y tradiciones. En el país hay casi 56 grupos étnicos. De tal cantidad de lenguas solo algunas como Fon, Yoruba, Bariba, Dendi, Goun, Adja y Ayizo son las más dignas de mención en la amplitud del territorio nacional. Pero es Fon la lengua étnica más hablada. En concreto, un 44% de los habitantes la hablan y más de un 17% la tienen como idioma materno. Es la más hablada en el centro y sur de Benín.

Yoruba esa hablada por un 14% de los habitantes de Benín, especialmente en el sur.

Bariba es habada por alrededor de 13% de los habitantes de Benín, principalmente en la parte norte.

Goun es hablada por alrededor del 12% de los habitantes de Benín, principalmente en Porto-Novo y su periferia.

Adja esa hablada por un 11% de los habitantes de Benín principalmente en la parte Sur. Y Ayizo es hablado por un 8% los habitantes del Benín.

Digno de hacer notar es que el Ministerio de Educación Infantil introdujo algunas lenguas étnicas en el sistema educativo. Como una fase experimental, se trata de 6 lenguas (Yoruba, Baatonu, Adja, Fon, Ditamari kaj Dendi). Esta iniciativa busca poco a poco introducir una educación bilingüe que contenga, además del francés, uno de las lenguas africanas mencionadas más arriba. Así, cada niño de Benín tendrá acceso una educación básica de calidad que integra el aprendizaje de la propia lengua materna. A pesar de la complejidad de las lenguas, los beninenses prueban comprenderse uno al otro durante la comunicación.

Lingvoj en Benino

Benino estas unu el la afrikaj landoj, kie ekzistas pluraj etnaj grupoj (pluraj homaj grupoj) kiuj dividas la saman kulturon, precipe por lingvoj kaj tradicioj. En la lando, estas preskaŭ 56 etnaj grupoj. El tiu granda nombro da lingvoj nur kelkaj kiel *Fon, Yoruba, Bariba, Dendi, Goun, Adja, Ayizo* estas pli rimarkindaj sur la amplekso de la nacia teritorio. Sed *Fon* estas la plej parolata etna lingvo. Detale 44% de la loĝantoj ĝin parolas kaj pli ol 17% uzas ĝin kiel gepatra lingvo. Ĝi estas plej parolata en la centro kaj sudo de Benino.

La *Yoruba* estas parolata de 14% de la beninaj loĝantoj kaj estas plej parolata en la sudo.

La *Bariba*-n parolas ĉirkaŭ 13% de la beninaj loĝantoj ĉefe en la norda parto.

La *Goun* parolas ĉirkaŭ 12% de la beninaj loĝantoj ĉefe en Porto-Novo kaj siaj kaj ties ĉirkaŭajxoj.

La *Adja* estas parolata de 11% de la beninaj loĝantoj ĉefe en la suda parto. *Ayizo* estas parolata de 8% de la beninaj loĝantoj.

Notindas, ke la Ministerio pri Bazgrada Instruado enkondukis kelkajn etnajn lingvojn en la edukada sistemo. Kiel eksperimenta fazo, temas nur pri 6 lingvoj (*Yoruba, Baatonu, Adja, Fon, Ditamari kaj Dendi*). Tiu iniciato celas iom post iom enkonduki dulingvan edukon kiu entenas, krom la franca, iun el la 6 supre menciitaj afrikaj lingvoj. Tiel, ĉiu benina infano havos aliron al kvalita baza edukado, kiu integras la lernadon de sia gepatra lingvo. Malgraŭ la komplekseco de lingvoj, beninanoj provas kompreni unu la alian dum komunikadoj.

Además de las lenguas locales, se hablan muchas otras lenguas vivas extranjeras en Benín. Así el francés es el idioma oficial de Benín. Es hablado por más del 35% de los habitantes. Es ampliamente usado en los medios de comunicación y por los miembros de diversos grupos étnicos. El inglés, el alemán, el español y el chino son idiomas enseñados en las escuelas y universidades de Benín, donde se convierten en campos de especialidad para muchos estudiantes con interés.

El inglés es en su mayoría hablado por nigerianos, que comercian en Benín. Según la política educativa del régimen actual, el inglés se convirtió en 2018 en asignatura en las escuelas elementales en todo el país. El español es estudiado por una gran cantidad de estudiantes universitarios en Benín.

Al contrario de lo que ocurre en relación a otros idiomas, el esperanto todavía no está integrado en la educación nacional en Benín. Pero el movimiento esperantista queda con fuerza y es perceptible en el país. Hay que señalar que existen muchos clubs de Esperanto en el medio escolar. El chino es enseñado desde hace tiempo en las universidades de Benín como una especialidad. Lo mismo ocurre respecto al alemán.

La lengua en la cotidianidad

El francés es usado cada día como idioma de trabajo. No obstante también es posible hablar otras lenguas, incluso locales. El francés es la más hablada en las ciudades de Benín que no en los pueblos. Hay libertad de expresión en Benín, de tal forma que todo ciudadano tiene pleno derecho a expresarse. Las lenguas representan el elemento fundamental que justifica la existencia de los medios de comunicación en Benín.

Aldone al lokaj lingvoj, multaj aliaj fremdaj kaj eĉ vivantaj lingvoj estas parolataj en Benino. Tiel, la franca estas la oficiala lingvo de Benino. Ĝin parolas pli ol 35% de la loĝantoj. Ĝi estas vaste uzata de amaskomunikiloj kaj anoj de diversaj etnaj grupoj. La angla, germana, hispana kaj ĉina lingvoj estas instruataj en lernejoj kaj universitatoj de Benino, kie ili fariĝas fakoj por multaj studentoj kiuj interesiĝas.

La angla estas plejparte parolata de niĝerianoj, kiuj komercas en Benino. Laŭ la edukada politiko de la nuna reĝimo, la angla lingvo iĝis en 2018 lerneja objekto ĉe bazaj lernejoj en la tuta lando. La hispana estas studata de granda kvanto de studentoj en Benino.

Malsimile al aliaj fremdaj lingvoj, Esperanto ankoraŭ ne estas integrita en nacia edukado en Benino. Sed la esperanta movado restas forta kaj rimarkinda en la lando. Oni devas rimarki, ke ekzistas multaj Esperanto-kluboj eĉ en lerneja medio. La ĉina lingvo de longe estas instruata ĉe beninaj universitatoj kiel fako. Same por la germana lingvo.

La lingvo en la ĉiutageco

La franca estas ĉiutage uzata kiel laborlingvo. Tamen eblas ankaŭ paroli aliajn lingvojn inkluzive lokajn. La franca estas plej parolata en beninaj urboj ol en beninaj vilaĝoj. Ekzistas libereco de esprimoj en Benino tiel ke ĉiu beninano plene rajtas sin esprimi. La lingvoj reprezentas la fundamentan elementon de la ekzisto de la amaskomunikiloj en Benino.

Las lingvoj ludas gravan rolon kaj sur la kultura kampo kaj sur la eduka kampo. Oni lernas pli tra lingvojn. Infanoj, kiuj de komence studas sian gepatran lingvon akiras pli facile lingvajn kapablojn.

Konsekvence, estas rekomendinde peni enkonduki kaj konstante subteni la instruadon de lokaj lingvoj en beninaj lernejoj kaj akademias oficialaj studprogramoj, ĉar neniu lando povas vere disvolviĝi sen la propraj naciaj lingvoj. La internacia lingvo Esperanto en ĝia formo estas sendube lingvo de paco, frateco, toleremo, amikeco. Ĉi tiu senlima lingvo estas plena de avantaĝoj por internacia evoluo. Urgas la subteno de ĉiuj beninanoj ĉefe tiu de la ŝtato por ke *Fon* iĝu nacia lingvo por certa kaj pli bona estonteco.

En consecuencia, es recomendable esforzarse por introducir y constantemente mantener la enseñanza de las lenguas locales en las escuelas de Benín y en los programas oficiales de las asignaturas en la academia, pues ningún país puede realmente progresar sin sus propias lenguas nacionales. El idioma internacional esperanto en su forma es sin lugar a dudas una lengua de paz, fraternidad, tolerancia, amistad. Esta lengua sin límites está plagada de ventajas para la evolución internacional. Urge el apoyo de todos los beninenses, principalmente los que forman parte del Estado, por que Fon se convierta en una lengua nacional para un futuro mejor.

Los niños y niñas que desde el comienzo estudian su idioma materno adquieren más fácilmente capacidades lingüísticas. En consecuencia es recomendable esforzarse por introducir y constantemente sostener la enseñanza de idiomas locales en las escuelas de Benín y en las asignaturas oficiales académicas, pues ningún país puede realmente progresar sin sus propias lenguas nacionales.

El idioma internacional esperanto a su manera es sin duda un idioma de paz, fraternidad, tolerancia y amistad. Esta lengua sin límites está llena de ventajas para la evolución internacional.

Urge el sostenimiento por parte de todos los beninenses, principalmente de quienes forman parte del Estado, por que la lengua Fon se convierta en idioma nacional por un futuro mejor y más cierto.

Lingvoj ludas gravan rolon kaj sur la kultura kampo kaj sur la eduka kampo. Oni lernas pli tra lingvojn. Infanoj, kiuj de komence studas sian gepatran lingvon akiras pli facile lingvajn kapablojn.

Konsekvence, estas rekomendinde peni enkonduki kaj konstante subteni la instruadon de lokaj lingvoj en beninaj lernejoj kaj akademias oficialaj studprogramoj, ĉar neniu lando povas vere disvolviĝi sen la propraj naciaj lingvoj. La internacia lingvo Esperanto en ĝia formo estas sendube lingvo de paco, frateco, toleremo, amikeco. Ĉi tiu senlima lingvo estas plena de avantaĝoj por internacia evoluo. Urgas la subteno de ĉiuj beninanoj ĉefe tiu de la ŝtato por ke *Fon* iĝu nacia lingvo por certa kaj pli bona estonteco.

Infanoj, kiuj de komence studas sian gepatran lingvon akiras pli facile lingvajn kapablojn. Konsekvence, estas rekomendinde peni enkonduki kaj konstante subteni la instruadon de lokaj lingvoj en beninaj lernejoj kaj akademias oficialaj studprogramoj, ĉar neniu lando povas vere disvolviĝi sen la propraj naciaj lingvoj.

La internacia lingvo Esperanto en ĝia formo estas sendube lingvo de paco, frateco, toleremo, amikeco. Ĉi tiu senlima lingvo estas plena de avantaĝoj por internacia evoluo.

Urĝas la subteno de ĉiuj beninanoj ĉefe tiu de la ŝtato por ke *Fon* iĝu nacia lingvo por certa kaj pli bona estonteco.0,50 cm

Acerca del autor

Queridos lectores y lectoras, ¡Hola!

Mi nombre es Bernard GNANCADJA y soy beninés de nacimiento. Durante casi siete años, de 2010 hasta 2017, guié la organización BOJE (Benina Organizo de Junaj Esperantistoj, Organización Beninesa de Jóvenes Esperantistas). Desde el 23 de diciembre de 2017 formo parte de la dirección de ABeE, la sección beninesa de UEA (Universala Esperanta Asocio, Asociación Mundial de Esperanto), como secretario general. Mi primer acceso al colegio fue gracias a la escuela esperantista *Jules Verstraeten en Kodji*. Esa escuela fue construida con la ayuda de esperantistas belgas y alemanes. Profesionalmente, estudio informática en la universidad.

También me convertí en instructor TEJO (Tutmonda Esperanta Junulara Organizo, Asociación Juvenil Mundial de Esperanto), así como instructor sobre cómo organizar con éxito eventos nacionales e internacionales durante la IJF (Internacia Junulara Festivalo, Festival Internacional de la Juventud) en 2017 en Italia. Me muevo mucho en torno al proyecto africano esperantista, pues los idiomas son fundamentales en la comunicación. Cuento también con experiencia internacional, gracias a mi participación en la UK (Universala Kongreso, Congreso Mundial de Esperanto) en Francia, IJK (Internacia Junulara Kongreso, Congreso Internacional Juvenil de Esperanto) en Alemania, la conferencia de ILEI (Internacia Ligo de Esperantaj Instruistoj, Liga Internacional de Profesorado de Esperanto) en Bélgica en el año 2015, así como la IJF en Italia y la IJK en Togo en el año 2017.

Pri la aŭtoro

Karaj gelegantoj, saluton!

Mia nomo estas Bernard GNANCADJA kaj mi estas beninano denaske. Dum preskaŭ sep jaroj de 2010 ĝis 2017, mi gvidis BOJE-n (Benina Organizo de Junaj Esperantistoj). Ekde de la 23a de decembro 2017, mi estraraniĝas ĉe ABeE, la Benina landa sekcio de UEA, kiel ĝenerala sekretario. Mia unua paŝo al lernejo eblis dank'al la esperanto lernejo *Jules Verstraeten de Kodji*. Tiu lernejo konstruiĝis helpe de germanaj kaj belgaj esperantistoj. Profesie, mi studas pri Informadiko.

Mi ankaŭ iĝis TEJO trejnisto kaj trejnisto pri kiel sukcese organizi naciajn kaj internaciajn eventojn dum IJF 2017 en Italio. Mi estas tre motivigita pri afrika-esperanta projekto ĉar ege gravas lingvoj en komunikado. Internacian sperton mi ankaŭ iom havas pro mia partopreno en UK en Francio , IJK en Germanio , ILEI-konferenco en Belgio en la jaro 2015, IJF en Italio kaj Afrika IJK en Togolando en la jaro 2017.

Tras el vídeo

Al tratiĝi de la unua sesio de la seminario, antaŭ la spektado de la video, oni enkondukis la lingvan justecon, la subpremadojn tutmondan kiu fortigas la anglan, kelkajn eblecojn de Esperanto kaj kelkajn afrikajn trajtojn. La babilado kiu stariĝis pro tiu enkonduko kaj pro la posta spektado de la video stimulis diskutadon, kiu kernaj punktoj estas la jenaj:

- 1 La universitato nuntempe estas en nepripensa ka rapida proceso, kiu fortigas la starigon de la angla kiel ununura lingvo, kaj malfortigas la lokajn lingvojn.
- 2 Ĉi tiu proceso konkretigas ĝeneralan fenomenon, kiu influas la socion kiel tuton, tiel ke la ceteraj lingvoj malplifortiĝas.
- 3 Ebla solvo, jam priskribita en Manzano-Arrondo (2017), konsistas en laboro por anstataŭi la nunan tutmondan sistemon subpreman por ĉi tiu alia:
 - A Potenciar las investigaciones locales, con interés en las poblaciones locales, que utilizan el lenguaje local como vehículo de comunicación.
 - B Para el resto de las investigaciones y prácticas universitarias, confiar en las traducciones de trabajos seleccionados, como ha venido ocurriendo hasta la fecha, así como en el avance tecnológico asociado a las traducciones automáticas.

Post la videspektado

Ĉar temas pri la unua sesio de la seminario, antaŭ la spektado de la video, oni enkondukis la lingvan justecon, la subpremadojn tutmondan kiu fortigas la anglan, kelkajn eblecojn de Esperanto kaj kelkajn afrikajn trajtojn. La babilado kiu stariĝis pro tiu enkonduko kaj pro la posta spektado de la video stimulis diskutadon, kiu kernaj punktoj estas la jenaj:

- 1 La universitato nuntempe estas en nepripensa ka rapida proceso, kiu fortigas la starigon de la angla kiel ununura lingvo, kaj malfortigas la lokajn lingvojn.
- 2 Ĉi tiu proceso konkretigas ĝeneralan fenomenon, kiu influas la socion kiel tuton, tiel ke la ceteraj lingvoj malplifortiĝas.
- 3 Ebla solvo, jam priskribita en Manzano-Arrondo (2017), konsistas en laboro por anstataŭi la nunan tutmondan sistemon subpreman por ĉi tiu alia:
 - A Elstarigi la lokajn esploradojn, ĉefe rilate al celoj kiuj havas signifon de la lokaj popoloj, kiuj uzas la lokan lingvon kiel sukcesan komunikilon.
 - B Por la ceteraj esploradoj kaj agadoj universitataj, oni fidu la tradukojn de selektitaj esplorkomunikaĵoj, same kiel ĉiam okazis, kaj ankaŭ fidu pliboniĝon de la teknikoj rilate al aŭtomataj tradukoj.

- C Para el resto de las situaciones, cuando proceda una comunicación fluida, rica en matices, cara a cara, escoger el esperanto en lugar de idiomas nacionales.
- 4 Sería muy interesante y beneficioso contar con una comunidad internacional de colaboraciones encaminada a la visibilización y defensa de los idiomas locales. El esperanto podría ser un idioma de comunicación interna para esa comunidad. El objetivo de la iniciativa es coleccionar y compartir pequeñas grabaciones de vídeo u otros formatos, en los que se utilizan las lenguas en contextos concretos, ante situaciones concretas.
- 5 Los asistentes al acto se sintieron muy agradecidos por el trabajo realizado en el vídeo de Benín y deseaban hacer constancia de ello de algún modo.
- C Por la ceteraj flankoj el la afero, kiam oni bezonos lertajn komunkadojn, riĉaj de nuancoj, vizaĝo-al-vizaĝo, oni elektu Esperanton anstataŭ naciajn lingvojn.
- 4 Estus interesa kaj profitiga realigi internacian komunumon de kunlaboradoj, kiu celas la vidibligon kaj defendon de la lokaj lingvoj. Esperanto povus esti interna komunikilo por tia komunumo. La celo de la agado estas kolekti kaj kunprofiti malgrandajn videregistradojn (aŭ per aliaj metodoj), kie la lingvoj vivas en konkreta ĉiutageco.
- 5 La ĉeestantoj dankegis pro la laboro farita en la video pri Benino, kaj ili deziris iel substreki tion.

Manzano-Arrondo, V. (2017). **Lingva subpremata diskurso kaj nuntempa universitato**. *Language Communication Information. Jesyk Komunikacja Informacja*, 12, 121-135.

República Democrática del Congo (RDC)

Joel Muhire

La RDC es un vasto país situado en el centro de África. Es el segundo más grande, según su escala africana, con 2.345.409 km². Lo rodean 9 países y toca el Océano Atlántico por occidente.

RDC contaba con 11 provincias, pero en 2015 fueron subdivididas en un total de 26. En 2017 DRC contaba con 81.339.988 habitantes.

En ese país se encuentra una fauna y flora variopintas, además de contar con minerales y un suelo rico en frutos. Lamentablemente sus habitantes se cuentan entre los más dignos de compasión en el mundo, debido al mal gobierno del país. Atraviesan RD del Congo ríos y, en la parte oriental, se tienden diversos lagos en valles, así como diversos volcanes en la cadena montañosa que va del norte al sur. Ahí se encuentra Nyiragongo, en la provincia Norda Kivuo. RD del Congo cuenta con una larga historia, a pesar de lo cual quisiera lacónicamente hablar sobre ello.

Hace medio siglo, la RDC (entonces Congo Belga) estaba en manos de los belgas. En la fecha del 30 de junio de 1960, Emery Patrice Lumumba y Joseph Kasavubu con esfuerzo consiguieron liberar el país de las manos de los belgas, tomando el nombre de República Democrática del Congo. Lamentablemente, tras pocos meses mediante una conspiración Lumumba fue asesinado. En 1965 *Mobutu Sese Seko*, entonces jefe de las fuerzas armadas, se hizo con la presidencia sustituyendo a Joseph Kasavubu, y algunos años después (en 1971) cambió el nombre del país por Zaire.

Demokratia Respubliko Kongo (DRK)

Joel Muhire

DRK estas vasta lando situanta centre de Afriko. Ĝi estas la 2a pli vasta lando, laŭ ĝia afrikskala amplekso de 2.345.409 km². Ĝin ĉirkaŭas 9 landoj kaj okcidente ĝi tuŝas la oceanon Atlantiko.

DRK havis antaŭe 11 provincojn, sed en 2015 ĉi-lastaj estis dispecigitaj en entute 26 provincojn. En 2017, DRK havis 81.339.988 enloĝantojn.

En tiu lando troviĝas bunta faŭno kaj flaŭro, flanke de tio DR Kongo estas riĉa je diversaj ercaĵoj kaj ĝia grundo estas fruktodona- bedaurinde ĝiaj enloĝantoj restas inter la plej kompatindaj homoj en la mondo pro la malbona regado de la lando. Trafluas DRKongon riveroj kaj en la oriento kuŝas diversaj lagoj en la valoj kaj ĉenmontoj de la Nordo ĝis la Sudo, iuj vulkanaj ekz. Nyiragongo en la provinco Norda Kivuo. DR Kongo havas longan historion sed mi lakone volas preparoli ĝin.

Antau duonjarcento, DRK (tiam Kongo-Belgio) estis en la manoj de la belgoj. En la dato de 30.06.1960, *S-ro Emery Patrice Lumumba* kaj *Joseph Kasavubu* pene sukcesis liberigi la landon el la manoj de belgoj kaj la lando alprenis la nomon Demokratia Respubliko Kongolando. Bedaurinde post malmultaj monatoj, Lumumba estis konspire mortigita. En 1965 *Mobutu Sese Seko*, kiu estis estro de la armeaj fortoj, fariĝis prezidento anstataŭ Joseph Kasavubu kaj kelkajn jarojn poste (en 1971) ŝanĝis la nomon de la lando al Zairio.

Pasaron los años y en 1997, tras 32 años de presidencia, Mobutu fue expulsado por la AFDL (Alianza de las Fuerzas Democráticas por la Liberación del Congo), tropa ribal liderada por Laŭrento Désiré Kabila. Desde entonces, el país comenzó a hundirse en mares de desorden hasta llegar a la actualidad; se crearon, por ejemplo, muchas tropas rebeldes, principalmente en la parte oriental, que amenazan continuamente al tranquilo pueblo: Mai-mai, Nyatura, CNDP (Congreso Nacional por la Defensa del Pueblo), M23 (Movimiento el 23 de marzo), ADF-NALU (Fuerzas Democráticas Unidas-Ejército Nacional por la Liberación de Uganda), FDLR (soldados provenientes de Ruanda que vivían en los bosques congoleños desde el genocidio de Ruanda en 1994), etc. En 2001 murió Laŭrento Désiré Kabila y su hijo Joseph Kabila le sustituyó hasta enero de 2019.

Tras la guerra llevada a cabo por CNDP en 2008 y M23 en 2012 en Rutshuru, llegó otro doloroso sistema, consistente en la apropiación del dinero de otras personas, esto es el robo. Comenzó a aplicarse en 2013 por Manotii, y actualmente la situación ya adquirió la condición de excesiva y paralizadora.

En Beni, últimamente ADF-NALU ha estado atacando pueblos para robar en sus casas, violentar y acuchillar personas. Este terror ocurre hasta en estos momentos, con algunas intermitencias, lo que provoca inestabilidad mental, retroceso y pérdida de conciencia acerca de lo que es hacer bien las cosas. Por lo demás, muchos niños han perdido su corazón y tienden a convertirse en asesinos de sus semejantes, principalmente de otras tribus, ¡debido a la mala educación recibida de sus padres!

En breve, RDC es realmente un país hermoso pero la actual inseguridad es excesiva y parece que tiene perspectiva de terminar en un futuro próximo.

Pasis jaroj, kaj en 1997 *Mobutu* estis pelita de AFDL (Alianco de Demokratiaj Fortoj por la Liberigo de Kongolando), ribela trupo de la avanulo *Laŭrento Désiré Kabila* en siaj 32 jaroj da prezidenteco. Ekde tiam, la lando ekdronis en marojn de grandaj malordoj ĝis la nuna tempo: kreĝis ekz. multaj ribelaj trupoj precipe en la oriento de DRK kiuj minacadas la trankvilan popolon: Mai-mai, Nyatura, CNDP (Nacia Kongreso por la Defendo de la Popolo), M23 (Movo de la 23a de Marto), ADF-NALU (Aliancitaj Demokratiaj Fortoj-Nacia Armeo por la Liberigo de Ugando), FDLR (Rŭand-devenaj soldatoj loĝantaj en la kongaj arbaroj ekde la genocio en Rŭando en 1994) ktp. En 2001, *Laŭrento Désiré Kabila* mortis kaj sia filo *Joseph Kabila* anstataŭis lin ĝis Januaro 2019.

Post la milito far CNDP en 2008 kaj M23 en 2012 en Rutšuru, venis alia homsuferiga sistemo konsistanta el plukado de mono el aliaj homoj; t.e homrabado. Tio komencis aplikiĝi en 2013 de *S-ro Manoti*, kaj nuntempe la situacio jam fariĝis terure ekcesa kaj sveniga.

En Beni, ADF-NALU lastatempe atakadis vilaĝojn por prirabi domojn, perforti kaj pertranĉile mortigi homojn. Tio ĝis nun okazas tie malgrau la intermiteco de tiu teruraĵo; kio kaŭzas mensan malstabilecon, maldisvolviĝon kaj pardon de konscienco pri bonfaremo. Multaj infanoj cetere fariĝis senkoraj kaj emaj mortigantoj de similuloj precipe el aliaj triboj, pro malbona eduko far gepatroj!

Mallonge, DRK estas vere bela lando sed la nuna malsekureco estas ekscesa kaj ŝajne ne havos perspektivon pri finiĝo en plej baldaŭa onto.

Lenguas y conveniencia lingüística en RDC

RDC fue una colonia de Bélgica. Durante el tiempo colonial, el francés fue el idioma principal en las oficinas, centros de enseñanza, etc. Desde ese periodo, el francés quedó como el idioma oficial en todo el país y hace su servicio en diversos campos junto con las lenguas locales. Mi país mantiene la existencia de muchas tribus, todas ellas hablando su propia lengua. Tales lenguas pueden calcularse en más de 400. Además de ellos, es digno de mención que existen también 4 idiomas nacionales según la subdivisión del país y que ellos juegan la función de puente entre los pueblos, instrumentos para la comprensión mutua en esta tierra multilingüe: Tchiluba en el centro del país, Kikongo y Lingala en occidente y nordoccidente, y Suahili (Kiswahili) en oriente.

En la parte oriental del Congo hay una tribu, de nombre Hutus, cuyo idioma es similar al de Ruanda; además están los Nandos, ambas tribus con una gran cantidad de miembros. Muchas otras tribus de esta parte del Congo son realmente poco significativas según el número de hablantes, sin que ello les reste importancia.

Debido a razones políticas, el tribismo ha empeorado el corazón de muchos, de tal manera que se odian mutuamente y tienden a pelearse entre sí. Por lo demás, en los casos de enamoramiento, toda persona tiende a elegir alguien de su propia tribu, y cuando no es así se observa un eterno desacuerdo en la pareja y separaciones tempranas.

Creo que, para ayudar al progreso de la consciencia acerca de estos últimos aspectos, el esperanto es valioso, un idioma que tiene como objetivo acercar el camino al homaranismo¹.

¹ El homaranismo es una propuesta que defiende la fraternidad universal, con ciertas dosis de sincretismo, que fue enunciada por el mismo creador del Esperanto, Zamenhof, pero con distinta suerte.

Lingvoj en DRK kaj lingva taŭgeco

DRK estis kolonio de Belgujo. Dum la kolonia tempo, la franca estis la ĉefa lingvo en oficejoj, lernejoj ktp. Ekde tiu periodo, la franca restis oficiala lingvo en la tuta lando kaj servas en diversaj kampoj flanke de la lokaj. Mia lando entenas multajn tribojn, ĉiu el ili parolanta sian propran lingvon. Tiuj lingvoj povas kalkuli je pli ol 400. Krome, notindas ke ekzistas ankaŭ 4 naciaj lingvoj laŭ la regiona subdivido de la lando kaj ili rolas kiel pontaj intergentaj kompreniloj en ĉi tiu multlingva lando: *Tĉiluba* en la centro de la lando, *Kikongo* kaj *Lingala* en Okcidento kaj en Nord-Okcidento, kaj la *Suahila (Kiswahili)* en Oriento.

En la oriento de Kongo estas tribo, nome Hutuoj, kies lingvo estas iom simila al tiu de Ruandujo; krome Nandoj postvenas laŭ la multeco de la membroj de ambaŭ ĉefaj triboj. Aliaj multaj triboj en tiu landparto de Kongo estas ege sensignifaj pro la malmulteco de iliaj parolantoj, tamen ja gravaj!

Pro politikaj kialoj, tribismo jam malbonkorigis multajn, ke ili sin malamas reciproke kaj emas interbatali inter si. Cetere, kaze de enamiĝo, ĉiu inklinas elekti el sia tribo male, okazas frua rompiĝo aŭ kvazaŭ-eterna malakordo inter la geedzoj de malsamaj triboj.

Mi pensas ke por helpi al progreso de la konscio pri la ĉi-lastaj; valoras Esperanto, lingvo kiu celas rektigi por ni la vojon al homaranismo.

En las escuelas, los niños y niñas comienzan primero a escribir la lengua de su región y algo después el francés, lengua oficial. Todo es enseñado en francés hasta la enseñanza secundaria. En las radios del país funcionan al menos cuatro idiomas: el francés, una de las lenguas nacionales y dos idiomas locales. La Lingala es ampliamente hablada en rdc, más que otras, pues es la lengua obligatoria para los militares. También el Suahili es hablado por parte de muchos congoleños, debido a su utilidad en todo el oriente africano (Tanzania, Kenia y Uganda).

Además de ello, el inglés es enseñado en los institutos. No obstante, solo una minoría consigue capacitarse bien para hablar inglés. A pesar de su hegemonía y aparente facilidad, el inglés queda como el idioma más difícil para muchos congoleños y congoleñas.

Debido a los muchos años de inestabilidad del país, en comparación con la cantidad de habitantes, solo algo menos de un tercio de la población frecuenta los centros de enseñanza. Salvo parte de la generación actual, muchas personas son incapaces y ciegas en lo que respecta a la comunicación con el mundo exterior mediante las redes sociales. Los buzones de correo casi no existen en RDC y esto ayuda poco a la mayoría de los congoleños y congoleñas para escribir cartas a las amistades extranjeras o para recibir cartas de fuera. Por ello, quienes viven en pueblos o ciudades situados en los límites con otros países, usan los servicios de correo de estos.

En lernejoj, infanoj eklernas unue skribi la lingvon de sia regiono kaj pli poste la francan, oficialan lingvon. Ĉio instruiĝas en la franca ĝis alta lernejo. En radistacioj el la tuta lando funkciis almenaŭ 4 lingvoj: la franca, unu el la naciaj lingvoj kaj du lokaj lingvoj. La *Lingala* lingvo estas vaste parolata en DRK pli ol la aliaj, ĉar ĝi estas deviga lingvo por militistoj. Sed ankaŭ la Sŭahila estas parolata de multaj konganoj, pro ĝia influa uzateco de la tuta orienta afriko (Tanzanio, Kenjo kaj Ugando).

Krome, la angla estas instruata en mezaj kaj altaj lernejoj. Tamen nur malmultaj signife atingas bonan parolkapablon de la angla lingvo. Malgraŭ ĝia hegemonio kaj verŝajna facileco, la angla restas la plej malfacila lingvo por multaj konganoj.

Pro multjara malstabileco de la lando, kompare kun la malsimila nombro de la loĝantaro, nur preskaŭ unu triono povis frekventi lernejon. Krom parto de la nuna generacio, multaj homoj estas malkleraj kaj blindaj koncerne interkomunikadon kun la ekstera mondo per sociaj retoj. Poŝtkestaj servoj preskaŭ ne ekzistas en DRK kaj tio malhelpas al multaj konganoj skribi paperleteron al eksterlanda amiko aŭ ricevi el eksterlando leteron. Tial, homoj loĝantaj en ĉelandlimaj urboj aŭ urbetoj uzas poŝtkestojn el najbaraj landoj!

Es digno de hacer constar que solo una pequeña parte de la gente formada tiende a estudiar otros idiomas, como por ejemplo, el español, el inglés, el portugués... Casi todos dicen que el inglés es digno de ser estudiado pues facilita la posibilidad de tener un empleo en cualquier lugar. De hecho, además de las escuelas, existen centros donde se puede mejorar el conocimiento del inglés por el pago de al menos cinco dólares mensuales. Aun teniendo en cuenta ello, es casi inexistente el interés por aprender otros idiomas.

Es interesante que las personas de mayor edad en RDC rechazan aprender idiomas y piensan que tal cosa es asunto de jóvenes, quienes todavía tienen fuerza y posibilidades para viajar por el mundo.

El esperanto llegó a mi país durante la época colonial, aunque fue prácticamente inexistente, pues nadie tenía el coraje de introducir su enseñanza pública, pues sus ideales eran totalmente opuestos a los de los colonizadores. Alguien comenzó a hablar del movimiento esperantista en Congo en el año 1968, y actualmente el esperanto es ampliamente hablado en RDC principalmente en oriente y occidente donde los esperantistas locales son activos en clubes, asociaciones, etc. RDC posee una asociación nacional importante, de nombre DKEA (Asociación Democrática Congoleña de Esperanto), que controla el movimiento en el país. Como en todas partes se observa que la mayor parte de las personas no tienen interés por el esperanto, a pesar de su importante valor. Estas personas realizan preguntas que yo considero realmente sin sentido, ¡pero hay gustos diversos! El esperanto tiene la suerte de ser extendido incluso por diferentes cadenas de radio en RDC (por ejemplo, ALLIANCE FM, RACOVE FM... en Rutshuru por iniciativa de Joel Muhire). Además, el esperanto está presente en algunas escuelas, si bien no oficialmente; y esperamos fundar escuelas donde el esperanto sea materia diaria de estudio.

Estas rimarkinde, ke malmultaj kleruloj inklinas al lernado de aliaj lingvoj, ekz. la hispana, la angla, la portugala.... Preskaŭ ĉiuj diras ke la angla estas lerninda ĉar per ĝi eblas dungigi ie ajn. Fakte, krom en lernejoj estas centroj en kiuj eblas plibonigi sian anglan konon kontraŭ pago de minimume kvin dolarojn monate. Malgraŭe, restas tre magra la intereso ellerni alia(j)n lingvoj(j)n.

Estas notinde ke pli aĝaj homoj en DRK neglektas lernadon de lingvoj kaj pensas ke tio koncernas nur gejunulojn, kiuj ankoraŭ havas forton kaj eblajn ŝancojn travojaĝi la mondon.

Esperanto atingis mian landon dum la kolonia epoko, tamen ĝi estis preskaŭ neekzistanta, ĉar neniu tiam kuraĝus enkonduki publike ĝian instruadon, pro ĝiaj idealoj tute kontraŭaj kun tiuj de la koloniistoj. Oni ekparolis pri la konga e-movado en la jaro 1968 kaj nuntempe Esperanto estas vaste parolata en DRK, precipe en oriente kaj okcidento, kie lokaj esperantistoj aktivas en kluboj, asocioj ktp. DRK havas gravan nacian asocion, nome DKEA (Demokrata Kongolanda Esperanto-Asocio), kiu kontrolas la enlandan e-movadon. Kiel ĉie estas notinde ke la plejparto de la homoj ne interesiĝas pri Esperanto malgraŭ ĝia grava valoro. Ili starigas demandojn kiujn mi taksas vere sensencajn, sed ja gustoj malsamas! Esperanto havas ŝancon esti disinstruita eĉ tra diversaj radistacioj en DRK (ekz. ALLIANCE FM, RACOVE FM... en Rutshuru iniciate de Joel Muhire). Krome, Esperanto hejmas en kelkaj lernejoj en Kongo kvankam ne oficiale kaj ni esperas fondi lernejon en kiu Esperanto estos ĉiutaga instruprogramo.

Acerca del autor

Soy Muhire Ndaziboneye Joel, o simplemente Joel Muhire; un esperantista de 29 años de Rutshuru, en la región oriental de RDC, en la provincia de Kivuo Norte, junto a Uganda. Comencé a estudiar esperanto totalmente por casualidad cuando tenía 19 años. Los ideales internos del esperanto aumentaron mi entusiasmo por aprender ese idioma. Entonces esperanto era aun casi un bebé, cuyo crecimiento también depende de mí. Así por esa razón comencé a preocuparme por su enseñanza. Desde entonces me ocupo de enseñar esperanto en clubes, cadenas de radio y en el orfanato de Njiwa. Además de ello, soy músico esperantista. En abril de 2018, accedí a la vicepresidencia de DKEJO (Juventud Esperantista Demócrata Congoleña) y soy una de las voces en la revista Esperanto de UEA (Asociación Mundial de Esperanto).

Mi juventud transcurrió entre situaciones agrias y severas, debido a la pobreza y a la excesiva inseguridad cotidiana, efectiva en Rutshuru durante muchos años. Espero y deseo, no obstante, que la vida no se quede así, que en algún momento vendrá la paz, y que se despejará nuestro futuro.

Pri la aŭtoro

Mi estas Muhire Ndaziboneye Joel, aŭ simple Joel Muhire; 29-jara esperantisto el Rutŝuru, Orienta regiono de DRK en provinco *Norda Kivuo*, apud Ugando. Mi eklernis Esperanton tute hazarde en 2008, kiam mi estis 19 jara! La internaj idealoj de Esperanto grandigis mian entuziasmon ellerni tiun lingvon. Tiam Esperanto estis ankoraŭ kvazaŭ bebo, kies elkresko ankaŭ dependas de mi. Do mi tial ekkomencis zorgi pri instruado de Esperanto. Ekde tiam, mi okupiĝas pri instruado de Esperanto en kluboj, radistacioj kaj en orfejo *Njiwa*. Krome, mi estas e-muzikisto. En Aprilo 2018, mi elektiĝis vicprezidanto de DKEJO (Demokrata Kongolanda Esperantista Junularo) kaj estas unu el la voĉlegantoj de la revuo *Esperanto* de UEA (Universala Esperanta Asocio).

Mia junaĝo pasiĝis en severe maldolĉaj situacioj, pro malriĉeco kaj ekscesaj ĉiutagaj malsekurecoj efektivaj en Rutŝuru dum multaj jaroj. Mi esperas tamen ke la vivo ne tiel restos, iam venos la paco, kaj sennebuliĝos nia estonto.

Tras el vídeo

Tras el visionado del vídeo, debido a su contenido y a la experiencia y reflexiones previas de quienes asistieron, se desarrollaron los siguiente puntos:

- 1 La situación de RDC es un ejemplo claro de una experiencia que se repite en el espacio y el tiempo: Occidente se pelea entre sí y África pone los muertos.
- 2 Las familias, especialmente los progenitores, son fundamentales tanto para el cuidado como para el abandono de las lenguas.
- 3 Parece que son los pobres de cada lengua quienes las defienden y mantienen; mientras que los ricos eligen sistemáticamente el idioma hegemónico e intentan garantizar que sea el idioma que aprenden sus hijos.
- 4 El idioma es fuente e instrumento de poder. Por esta razón las grandes potencias invierten y presionan para proteger sus idiomas coloniales.
- 5 Parece que el esperanto, a pesar de contar con sesgo europeo, se vive como un idioma igualitario y protector fuera de Europa.

Post la videspektado

Post la spektado de la video, pro ĝia enhavo kaj pro la sperto kaj antaŭaj pripensadoj de ĉeestantoj, la sekvantaj punktoj elstariĝis:

- 1 La situacio en DRK estas klara ezeemplo de sperto kiu ripetas en la spaco kaj tempo: Eŭropo bataliĝas kaj Afriko donacas la mortontojn.
- 2 La familioj, ĉefe gepatroj, estas tute necesa kaj por la zorgo kaj por la forlaso de lingvoj.
- 3 Ŝajnas ke la malriĉuloj de ĉiu lingvo estas tiuj kiuj defendas kaj eltenas ĝin; dume, la riĉuloj konscie elektas la hegemonian lingvon kaj klopodas garantii, ke ĝi estu la lingvo, kiun lernos iliaj gefiloj.
- 4 La lingvo estas fonto kaj ilo de povo. Pro tio, la potenhavaj landoj investas kaj trudas por protekti siajn koloniajn lingvojn.
- 5 Ŝajnas ke Esperanto, krom havi eŭropan biason, ekster Eŭropo ĝi estas akceptita kiel egaliga lingvo kaj protektilo.

Malí

Drissa Flayoro DIAKITE

Situada en el corazón del África Occidental, Malí es un país de lengua francesa y estado laico, con una superficie de 1.248.238 km². Los países vecinos son Senegal, Costa de Marfil, Guinea-Conakri, Burkina-Faso y Níger. Malí se encuentra en el hemisfero norte del continente, entre los grados 10 y 20.

Malí está dividido en 8 regiones: Kajes, Kulikoró, Sikasso, Segú, Mopti, Tombuktú, Gao, Kidal y el distrito Bamako. En estos momentos tenemos regiones nuevas que todavía no funcionan como tales.

Dos grandes ríos atraviesan Malí: Senegal y Níger, que nacen en la meseta Futa-Yallon, en Guinea.

La historia es bien conocida. El país fue el juguete de una brillante civilización y conoció poderosos imperios, como el de Malí o Mandeo, que siguió al imperio de Ghana, fundado en el siglo XI. Se extendía desde el Atlántico hasta el curso superior del río Níger. Formado por los mandeos (malinkeos, Bambareos, Djuleos), los reyes -anteriormente cazadores- se llamaron Manseos.

Desde los siglos XVII a XVIII, los grandes imperios se dividieron, naciendo los reinos de Bambara de Según, de Kaarta; y los imperios de Fula de Masina, Djula de Vasulu, de Samorio, y Tukuloro de El-Hagh Umar. Los dos últimos probaron en vano reunificar los reinos. Cayeron por la fuerza de la penetración colonial, que se estableció en el país en 1850. Primero ocurrió en el Alto Senegal-Níger, después en el Sudán francés. Desde entonces Malí quedó como colonia francesa.

Malio

Drissa Flayoro DIAKITE

Situanta en la koro de Okcidenta Afriko, Malio estas franclingva lando kaj laika ŝtato, kun surfacamplekso de 1.248.238 km². La najbaraj landoj estas: Senegalio, Eburabordo, Gvineo Konakrio, Burkina Fasio kaj Niĝero. Malio situas en la norda hemisfero de la kontinento inter la 10a kaj la 20a gradoj.

Malio dividiĝas en 8 regionoj: Kajio, Kulikoro, Sikaso, Seguo, Moptio, Timbuktu, Gao, Kidal kaj la Distrikto Bamako. Ĝi havas ĉirkaŭ 17.000.000 loĝantoj en 2015. Nun ni havas novajn regionojn kiuj ankoraŭ ne funkcias.

Malion trafluas du grandaj riveroj: Senegalo kaj Niĝero, kiuj fontas en la Futa-ĝalono montaro en Gvineo Konakrio.

La historio estas bone konata. La lando estis la lulilo de brilanta civilizacio kaj konis potenĉavajn imperiojn kiel tiun de Malio aŭ Mandeo sekvanta al la imperio de la Ganao, kiu fondiĝis je la XIa jarcento. Ĝi etendiĝis de la Atlantiko ĝis la riverkurbiĝo de la Niĝero. Formita per la Mandeoj (Malinkeoj, Bambarojn, Djulaojn), la reĝoj -estintaj ĉasistoj- nomiĝis *Mansao*.

Ekde la XVIIa kaj XVIIIa jarcentoj, la grandaj imperioj dividiĝis, naskinte la reĝolandojn Bambarao de Seguo; de Kaartao; kaj la imperiojn Fulao de Masinao, Djulao de Vasuluo, de Samorio, kaj Tukuloro de El-Hagh Umaro. La du lastaj vane provis reunigi la reĝolandojn. Ili trafis sur fortojn de kolonia penetrado, kiuj enplantiĝis en la lando ekde 1850. Unue Alta Senegalo-Niĝero, poste Sudano Franca, Malio restis franca kolonio.

En 1959 nació la Gran Federaci3n de Malí, con Senegal, si bien ambos se separaron en 1960.

El 22 de septiembre de 1960 la Repúblca Francesa de Sudán rompió su ligaz3n con Francia y proclamó su independenciac con el nombre de Repúblca de Malí, y con un joven profesor como presidente: Modibo Keita.

Un golpe de estado echó a Modibo Keita por la fuerza en 1968 y Musao Traore trajo la dictadura, provocando el monopartidismo. El 26 de marzo de 1991 una rebeli3n popular se coronó con la expulsión del dictador Musao y el establecimiento de un gobierno provisional en el mismo día, teniendo como presidente a Amadu Tunami Ture. El 8 de junio de 1991 se introdujo como presidente Alfa Umar Konare por 10 años. El actual presidente es Ibrahim Boubacar Keita.

Las lenguas en Malí

Aunque la web Glottologo menciona 78 lenguas africanas para el caso de Malí, el pa3s cuenta con 13 grandes grupos étnicos, que disponen de 20 idiomas o dialectos, además del francés heredado del colonizador. El pa3s es muy cosmopolita debido a la diversidad de etnias y culturas. De ello resultan unas 13 lenguas nacionales: bambara, bamu, bozo, dogoso, fula, mamara, soninké, songhai, sienara, tamašek, hassani, malinké y khassonké. La diversidad lingüística es una tradición en el pa3s, lo que contribuye a la solidez de la unidad nacional.

- Bambara y variantes (malinké, khassonké):

Es hablada principalmente en las regiones sur y centro, manifestándose en diversas variantes, incluso fuera de los límites de Malí, como ocurre con el Djula en Costa de Marfil y Burkina-Faso, o el malinké en Guinea-Conakri.

Je 1959 la Granda Federacio de la Malio naskiĝis kun la Senegalio kaj neniigis je 1960.

La 22a septembro 1960 la Respubliko Sudano Franca rompís ĉiujn siajn ligojn kun Francujo kaj proklamis sian nedependecon nomiĝinte Respubliko de la Malio, kun juna instruisto kiel prezidento: Modibo KEITA.

Ŝtatrenverso forigis Modibon KEITA de la forto en 1968 kaj Musao TRAORE venis al la forto kaj enmetis la unupartisman kaj la diktatorecon. Je la 26a de marto de 1991 popola ribelo estis kronata per forbatigo de la diktatoro Musao, kaj provizora registaro estiĝis je tiu tago kun sia presidanto Amadu Tumaní TURE. Je la 8a de junio de 1992 enkondukiĝis kiel prezidento Alfa Umar KONARE por 10 jaroj. La nuna prezidento estas Ibrahim Boubacar KEITA.

Lingvoj en Malio

Kvankam la retejo Glottologo mencias 78 afrikajn lingvojn por Malio, la lando havas 13 grandajn etnajn grupojn, kiuj estas dispartigitaj en 20 lingvoj aŭ dialektoj, krom la francan lingvon heredita de kolonianto. La lando estas tre cosmopolita pro rasa kaj kultura diverseco. De tio rezultas nun 13 naciajn lingvojn : Bambarao, Bamuo, Bozoo, Dogosoo, Fulfuldeo, Mamarao, Soninkeo, Songajo, Sienarao, Tamašeko, Hassaniao, Maninkao kaj Kassonkeo. Respekto al lingva diverseco estas tradicio en Malio, kiu kontribuas al la solidigo de la nacia unueco.

- Bambarao kaj varioj (Malinkeo, Khassonkeo):

Parolata ĉefe en la sudaj kaj centraj regionoj, ĝi manifestas en pluraj varioj ĝis eskter de la Malia landlimo kiel Djulao en Ebur-Bordo kaj Burkina Fasio aŭ Malinkeo en Gvineo Konakrio.

Hablantes: en torno a los 5 millones como idioma materno y hasta 15 millones de personas que lo usan. Es hablado al menos por el 80% de los malienses y es el idioma materno de no menos del 46% de la población, superando al francés.

La variante malinké es un subgrupo de la familia mandea, con unos 500 mil hablantes. La variante khassonké también es una lengua mandea, hablada principalmente en Kaji, con algo más de 710 mil hablantes. El bambara y sus variantes es hablado en Guinea-Conakri, Sierra Leona, Liberia, Costa de Marfil, Mauritania, Senegal, Gambia y Guinea Bissau.

- Soninké/Bozo:

El Soninké es un subgrupo de la familia mandea. El idioma también es hablado en Gambia, Senegal, Guinea Bissau y Mauritania. Se esparce en los 2/3 del país. El número de hablantes ronda los 3 millones. El pueblo bozo es tradicionalmente pescador y su idioma es una lengua mandea. Cuenta con algo más de 100 mil hablantes.

- Sienarao/Mamara:

El idioma sienara, también llamado Senufo, es hablado en el sur (Sikassa). Los hablantes rondan el millón. El mamara es una lengua senufa hablada por los minianka, un grupo étnico maliense. El número de hablantes ronda los 700 mil. El senufo/mamara es hablado en Malí, Costa de Marfil, Burkina Faso y Ghana.

- Dogono/Fula:

El idioma dogono es hablado en Malí y en Burkina Faso, con más de 700 mil hablantes. Viven en el área llamada Dogonio. El idioma fula es hablado por los tukulu en el río Senegal, en el lado de Macina, como también ampliamente en Burkina Faso y Níger. Hoy en día suman más de 900 mil hablantes.

Parolantoj: ĉirkaŭ 5 milionoj kiel naskiĝlingvo ĝis 15 milionoj da uzantoj. Ĝi estas parolata de almenaŭ 80% de la malianoj kaj estas la gepatra lingvo de almenaŭ 46%, superanta la francan.

La vario Malinkeo estas subgrupo de la mandea familio, kun ĉirkaŭ 500 mil parolantoj. La vario Khassonkeo ankaŭ estas mandea lingvo, parolata ĉefe en Kaji, kun pli ol 710 mil parolantoj. La bambarao kaj varioj parolas en Gvineo Konakrio, Siera-Leono, Liberio, Ebur-Bordo, Mauritania, Senegalio, Gambio kaj Gvineo Bisaŭo.

- Soninkeo/Bozoo:

La Soninkeo estas subgrupo de la mandea familio. La lingvo ankaŭ estas parolata en Gambio, Senegalio, Gvineo Bisaŭo, Mauritania. Ĝi dispartigas ĝis 2/3 de la lando. Parolantoj estas ĉirkaŭ 3 milionoj. La bozooj estas tradicia fiŝkaptistoj kaj Bozoo estas mandea lingvo. Estas pli ol 100 mil da parolantoj.

- Sienarao/Mamarao:

La Sienara lingvo ankaŭ nomita Senufoo estas parolata en la sudo (Sikasso). Uzantoj estas ĉirkaŭ unu milionoj. La Mamarao estas Senufoo-lingvo parolita de la miniankaoj, etna grupo ĉe Malio. Nombro da parolantoj ĉirkaŭ 700 mil. La Senufooj/Mamaeao parolas en Malio, en Ebur-Bordo, Burkina Fasio kaj Ganao.

- Dogonoo/Fulfuldeo:

La lingvo Dogonoo estas parolata en Malio kaj Burkina-Fasio. Pli ol 700 mil da parolantoj. Ili loĝas en areo nomita Dogonujo. La lingvo Fulfuldeo estas parolata fare de la tukoloroj de la rivero Senegalo ĉe la flanko de Macinao, kaj ankaŭ vaste parolata en Burkina Fasio, Niĝero. Hodiaŭ, estas pli ol 900 mil da parolantoj.

- Bamu/samoga:

El bamu es hablado por la etnia Bwas en Malí y Burkina Faso. El número de hablantes ronda los 150 mil.

- Hassani/tamasek/songhai:

El hassani es un dialecto árabe hablado en Mauritania, el Sahara Occidental, sur de Marruecos, Sahara de Algeria, Senegal y Níger. El número de hablantes ronda los 120 mil. El tamasek es un idioma afroasiático hablado por los tuareg, variante del bereber. También es hablado en Níger, Burkina Faso, Algeria y Libia. El número de hablantes es de unos 500 mil. Y el songhai es un idioma de la zona del Sahara-Nilo hablado en Malí, Níger, Benín, Burkina Faso y Algeria. El número de hablantes ronda el millón.

Luego, la distribución geográfica de los idiomas principales son: bambara en Segú, Koulikoro, Bamako y Sikasso; fula en Mopti, Segú y Kaji; songhai en Timbuktu y Gao; soninké en Kaji y Koulikoro; lengua tamasek/árabe/hassani en Gao, Timbuktu y Kidalo; maninké en el sur de la frontera con Guinea-Conakri; Bomu en la región de Segú; sienara en el sur de la frontera con Costa de Marfil; bozo en la región de Segú y las ciudades sobre la orilla del río Níger; khassonké en la región de Kaji; y mamara en la región de Sikaso y Segú.

Otras lenguas, con menos de cien mil hablantes, son el diangirte, kalongo, massasi, niamasa, sonono, supire y djalonka-kagoro. Mientras, los grupos étnicos lingüísticos son ouoloffo, mossio, hausa, samo, tomao guerseo, maninka-mori, susu, zarma y yuruba, que provienen de diversos países africanos: Burkina Faso, Guinea Conakrik, Senegal, Costa de Marfil, Níger y Nigeria.

- Bomuo/Samogoo:

Bomuo estas lingvo parolata de la etnio Bwas en Malio kaj Burkina Fasio. Parolantoj estas ĉirkaŭ 150 mil.

- Hassaniao/Tamaŝeko/Songajo:

Hassaniao estas araba dialekto parolata en Mauritania, Okcidenta Saharo, sudo de Maroko, Saharo de Alĝerio, Senegalio kaj Niĝero. Parolantoj estas ĉirkaŭ 120 000 da homoj. Tamaŝeko estas afro-azia lingvo parolata de la tuaregoj, varianta de la Berbero. Ĝi ankaŭ estas parolata en Niĝero, Burkina Fasio, Alĝerio kaj Libio. Parolantoj estas ĉirkaŭ 500 mil. Kaj Songajo estas nilo-sahara lingvo parolata en Malio, Niĝero, Benino, Burkina Fasio kaj Alĝerio. Parolantoj estas ĉirkaŭ unu miliono.

Do, la geografia distribuo de ĉefaj lingvoj estas: Bambarao en Segú, Koulikoro, Bamako kaj Sikasso; Fulanio en Moptio, Segú kaj Kajo; Songajo en Timbuktu, kaj Gao; Soninkeo en Kajo kaj Koulikoro; Tamaŝeko/Arabo/Hassaniao en Gao, Timbuktu kaj Kidalo; Maninkao en la sudo ĉe la landlimo kun Gvineo Konakrio; Bomuo en la regiono de Segú; Sienarao en la sudo ĉe la landlimo kun Ebur-Bordo; Bozo en la regiono de Segú kaj la urboj sur la rivero niĝero; Kassonkeo en la regiono de Kajo; kaj Mamarao en la regiono de Sikaso kaj Segú.

Aliaj lingvoj, kun malpli ol 100 mil parolantoj, estas Diangirteo, Kalongoo, Massasio, Niamasao, Sonono, Supireo kaj Djalonka-Kagoro. Dum fremdaj etnaj lingvaj grupoj estas Ouoloffo, Mossio, Haŭsao, Samoo, Tomao Guerseo, Maninka-Morio, Susuo, Zarmao, Youroubao, kiuj devenas de diversaj afrikaj landoj: Burkina Fasio, Gvineo Konakrio, Senegalio, Ebur-Bordo, Niĝero kaj Niĝerio.

Los exploradores occidentales y la Iglesia contribuyeron en muchas ocasiones mediante diccionarios al conocimiento de las lenguas mandeas. Algunos ejemplos históricos son los diccionarios de Dard en 1825, de Kilham en 1827, MacBrair en 1837, de Edgar Montel en 1886 y 1887; el diccionario bambara-francés de Charles Bailleul o el de Gérard Dumestre con el mismo objetivo; además de la obra de Sigismund Kölle, *Polyglotta Africana*, en 1854.

Por lo que se refiere a los idiomas coloniales, el francés es el más hablado. Queda como idioma oficial, usado en la administración del Estado y en la educación. Solo el 17% de los malienses lo habla con fluidez. Respecto al inglés, es un idioma cuyo número de escuelas que lo enseñan crece. En los institutos (de 10 hasta 12 años de edad) se introduce el alemán, el ruso y todavía el inglés. El chino se hizo muy popular últimamente, principalmente en el comercio y en el campo de las ayudas o becas; algunas escuelas lo introducen hoy.

Qué es la lengua N'ko

Los idiomas mandeos tienen la misma raíz, distinguible en el área de Guinea-Conakri, Guinea Bissau, Senegal, Costa de Marfil, Liberia, Sierra Leona, Burkina Faso y Gambia. El N'ko es una forma de escribir para los idiomas que proviene del mandeo en el África Occidental. La palabra "n'ko" significa "yo digo" en todas las lenguas mandeas.

La forma de escribir va de derecha a izquierda y el alfabeto incluye 20 consonantes, 7 vocales y 8 diacríticos para marcar los tonos. El diccionario N'ko de Souleymane Kante fue escrito en 1962 y publicado en 1992.

El entrenamiento del N'ko ayudó a construir una identidad cultural mandea y también fortaleció la identidad lingüística en todas partes del África Occidental.

Okcidentaj esploristoj kaj la Eklezio plurfoje kontribuis per vortaroj al scio pri la mandeaj lingvoj. Kelkaj historiaj ekzemploj estas la vortaroj de Dard en 1825, de Kilham en 1827, MacBrair en 1837, de Edgar Montel en 1886 kaj 1887; la bambara-franca vortaro de Charles Bailleul aŭ la samcela de Gérard Dumestre; kaj la verko de Sigismund Kölle *Polyglotta Africana* en 1854.

Rilate al koloniaj lingvoj, la franca estas la plej parolata. Ĝi restas kiel la oficiala lingvo, uzata en la ŝtata administracio kaj la edukado. Nur 17% de malianoj flue parolas ĝin. Pri la angla kreskiĝas la nombro de bazaj lernejoj, kiuj instruas ĝin. Mezlernejoj (de 10 jaraĝaj ĝis 12) enkondukas la germanan, la rusan kaj ankoraŭ la anglan. La ĉina fariĝis populara lastatempe, precipe en komercaj kaj stipendiaj kampoj; kelkaj lernejoj nun enkondukis ĝin.

Kio estas la N'ko lingvo

Mandeaj lingvoj havas la saman radikon, rimarkinda en la aero de Gvineo Konakrio, Gvineon-Bisaŭo, Senegalio, Ebur-Bordo, Liberio, Siera-Leono, Burkina Fasio kaj Gambio. La N'ko estas skribmaniero por mandeaj lingvoj en Okcidenta Afriko. La vorto n'ko signifas "mi diras" en ĉiuj mandeaj-lingvoj.

La skribo iras dekstre al maldekstre kaj la alfabeto inkluzivas 20 konsonantojn, 7 vokalojn kaj 8 diakritojn por marki la tonojn. La vortaro N'ko de Souleymane KANTE estis skribita en 1962 kaj eldonita en 1992.

La N'ko-trejnado helpis konstrui mandean kulturan identecon kaj ankaŭ plifortigis lingvan identecon ĉie ajn en Okcidenta Afriko.

Actualmente el N'ko se ha convertido en un movimiento intelectual, ideológico y terapéutico, con su propio modelo de educación; y participa activamente en las aplicaciones de la tecnología digital.

Aunque en Malí el alfabeto latino (acompañado de indicaciones fonéticas) queda como el más usado, el N'ko tiene el suyo propio:

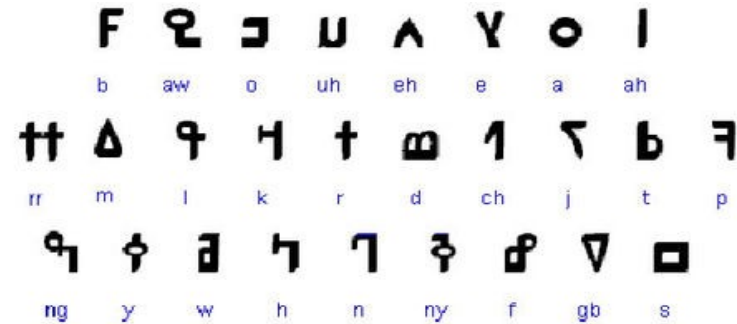
Orígenes del N'ko

Tamerlan, que fue esclavo, erudito y pastor durante algun tiempo, realizó una investigación en torno a un relato del coronel Malenfant, oficial del ejército en la colonia de Santo Domingo, que hablaba acerca de una misteriosa escritura en junio de 1791. Escribió tres cartas, enviadas a Boucassin, cerca de la capital de Haití. El investigador de Haití, Rodney Salnave, reveló que se trataba del N'ko, lo que muestra que:

- La escritura del N'ko es doscientos años más antigua de lo que se pensaba.
- El guineano Souleymane Kanté revitalizó el N'ko de documentos que su familia ciertamente llevaron desde Segu.

Nuntempe N'ko fariĝis vasta intelekta, ideologia kaj terapia movado kun sia propra edukada modelo kaj aktive partoprenas en la transiro al ciferecaj teknologioj.

Kvankam en Malio la latina alfabeto (akompanata de fonetikaj indicoj) restas la plej uzita, la N'ko havas sian propran alfabeton:

Originoj de la N'Ko

Tamerlan, kiu estis sklavo, erudiciulo kaj iama pastro faris enketon pri rakonto de kolonelo Malenfant arma oficiro en Sandomingo kolonio kiu parolis pri misteran skribon en Junio de 1791 al Boucassin proksime de la ĉefurbo de Haitio. Li skribis tri leterojn, ke la Haitia esploristo Rodney Salnave rivelis esti la N'Ko, tio kion elmontras, ke:

- La skribo de la N'ko estis du jarcentoj pli malnova ol pensita.
- La Gvinano Souleymane KANTE revivigis la N'ko de dokumentojn ke lia familio certe kunportis de Segu.

Creación del N'ko

El creador del N'ko muy posiblemente fue Ngolo Diarra, quien sería rey bambara, y que estudió en Timbuktu en torno al año 1700, no sobre el Islam, sino sobre animismo, pues se hizo el adivinador de Mamari Biton Koulibali, fundador y rey del Reino Bambara.

Con más claridad, Souleymane Kante de Guinea-Conakri creó el idioma N'ko en 1949 en Costa de Marfil, como sistema de transcripción para los idiomas mandeos en lugar de importar el alfabeto latino o el árabe.

Desarrollo del N'ko

La conferencia internacional organizada por la Universidad de El Cairo acerca de "Las lenguas y culturas en África" los días 27 y 28 de octubre de 2002, que vio la presencia de lingüistas de las universidades de Frankfurt, Carolina del Norte y Kuala Lumpur, así como del profesor Karam Kaba Jammeh de la Universidad del Norte de Suecia, convenció a los científicos participantes acerca de la importancia y la riqueza del N'ko. Esto hizo posible introducir el N'ko en la Universidad de El Cairo como un idioma adulto en el comienzo del curso académico de 2003, con el doctor Diané como su primer instructor. Esta decisión histórica confirma la contribución que N'ko podría suponer para la civilización universal.

El señor Baba Mamadi Diané se diplomó en la Universidad Al-Azaro y realizó contribuciones sobresalientes para la extensión de la escritura N'ko mediante la adaptación del idioma a los programas de ordenador. A pesar del progreso del N'ko en el área Mandeá, todavía es relativamente desconocido en las investigaciones científicas, universitarias y académicas.

Kreado de la N'ko

La kreinto de la N'Ko verŝajne povus esti Ngolo Diarra, estonta bambara reĝo, kiu studis en Timbuktu ĉirkaŭ en la jaro 1700, ne pri islamo sed pri animismo, ĉar li fariĝis divenisto de Mamari Biton Koulibali, fondinto kaj reĝo de la Bambara Reĝlando.

Pli klare, Solomana KANTE de Gvineo Konakrio kreis la lingvon N'ko en 1949 en Ebur-Bordo, kiel transskriban sistemon por mandeaj lingvoj anstataŭ importi la latinan aŭ la araban alfabeton.

Disvolviĝo de la N'ko

Internacia konferenco organizita fare de la Universitato de Kairo pri "Lingvoj kaj Kulturoj en Afriko" la 27-28a de Oktobro de 2002, kiu vidis la ĉeeston de lingvistoj de la universitatoj de Francfurto, Norda Karolinio kaj Kuala Lampuro, kaj la profesoro Karamo Kaba Jammeh de la Norda Universitato de Svedio, konvinkis la sciencistojn ĉeestantajn pri la graveco kaj la riĉeco de la N'ko. Ĉi tio ebligis enkonduki N'ko ĉe la Universitato de Kairo kiel plenkreska lingvo en la komenco de la lernojaro 2003 kun D-ro Diané kiel unua instruisto. Ĉi tiu historia decido konfirmas la kapablon de la kontribuo kiun la N'ko povus alporti al la universala civilizacio.

Sinjoro Baba Mamadi Diané diplomiĝis ĉe la Universitato Al-Azaro kaj faris elstaran kontribuon koncerne la disvastigon de la skribo N'ko per komputilado de la literoj kaj adapti ĝin al moderna komputilprogramo. Malgraŭ la progreso de la N'Ko en la Mandeá aero, ĝi tamen restas relative nekonata en la sciencaj, universitataj kaj akademiaj esploroj.

Hoy en día el N'ko funciona como herramienta de comunicación para cerca de 30 millones de personas. Ya se ha traducido al N'ko el Corán y la biblioteca de manuales de educación sobre temas diversos, como son física, matemáticas, geografía, poesía, filosofía o medicina tradicional.

Acerca del esperanto

El esperanto llegó a Malí (entonces Sudán francés) en 1928, según la estadística Dietterle en el libro *Afero de Espero*. En el mismo libro (página 28) se informa que los primeros esperantistas de Malí fueron CH. De Toismonts, A. Depuis y Robert Martin, luego todos colonizadores. Personalmente conocí el esperanto en 1987. Recibí la dirección del Curso Montpellier por Correspondencia del Sur de Francia.

Muchas personas no tienen interés por las relaciones interpersonales a escala mundial. Buscan un provecho inmediato: dinero, viajes, ventajas materiales, etc. En Malí, cuando se habla sobre el esperanto, generalmente uno recibe dos preguntas: (1) dónde se habla la lengua y (2) cuál es el beneficio que se obtiene por aprenderla. En 2000, 9 personas desearon aprenderla; y en 2005, durante el foro social, recibimos más de 100 interesados. Hoy es más difícil cuantificar el número de esperantistas en Malí porque muchos abandonan su aprendizaje.

La política lingüística cotidiana en Malí

Cada parte del territorio tiene grupos lingüísticos específicos, que guardan similitudes con frecuencia. El bambara es la lengua propia del país más extendida en la cotidianidad, y la más hablada en Bamako además de muchas otras partes de Malí.

Hodiaŭ, N'ko funkcias kiel komunikilo por ĉirkaŭ 30 milionoj da homoj. Estas jam tradukitaj en la N'Ko la Korano kaj la biblioteko de edukaj manlibroj pri diversaj temoj kiel fiziko, matematiko, geografio, poezio, filozofio aŭ tradicia medicino.

Pri Esperanto

Esperanto atingis Malion (Sudano Francia) en 1928, laŭ Dietterle-statistiko en la libro *Afero de Espero*. En la sama libro (paĝo 28a) oni informas, ke la unuaj esperantistoj de la Malio estis CH. De Toismonts, A. Depuis kaj Robert Martin, do ĉiuj koloniantoj. Persone mi konis Esperanton en 1987. Mi ricevis la adreson de Sud Francia Perkorespondanta Kurso de Montpellier.

Multaj homoj ne interesiĝas je interpersonaj rilatoj mondscale, ili volas tujan profiton: monon, vojaĝon, materiajn avantaĝojn ktp. En Malio kiam oni babilas pri Esperanto, oni ĉiufoje havas 2 demandojn: (i) kie oni parolas la lingvon (ii) kaj kiu estas la profito kiam oni lernas. En 2000, 9 personoj deziris lerni ĝin; kaj en 2005, dum la socia forumo, ni ricevus pli ol 100 dezirontojn. Hodiaŭ estas malfacila nombri la esperantistojn de la Malio ĉar multaj forlasis la lernadon.

Ĉiutaga lingva politiko en Malio

Ĉiu parto de la teritorio havas specifajn lingvogrupojn kiuj ofte havas tre proksimajn similecojn. La Bambarao estas la landpropra lingvo kie estas vaste uzata en ĉiutagaj agadoj kaj ankaŭ la plej parolata en Bamako kaj en multaj partoj de la Malio.

La actual distribución geográfica de las lenguas claramente muestran que toda región contiene una increíble diversidad de grupos étnicos. Por ello, algún grupo puede ser minoritario aquí, pero mayoritario en otro lugar, lo que ocurre por (1) el movimiento de los habitantes hacia el sur por el avance del Sahara, (2) la expansión del Imperio Malí Soundiata Keita, y (3) los circuitos comerciales del África occidental.

Suponiendo que un sudeño como yo quisiera visitar Malí, él o ella tendría menos problemas de comunicación con al menos el 80% de los habitantes en las regiones deel sur, suroriente y occidente. Por otro lado necesitaría contar con los servicios de un intérprete en algunas pequeñas partes donde viven determinados grupos étnicos. El reparto cambia en el centro de Mopti, donde la mayoría son Fula o Dongono, habitanes quienes solo minoritariamente pueden conversar en bambara o sus variantes. En el norte, sin duda sería necesario un intérprete.

Desde mi punto de vista

Las sociedades del occidente africano son multilingüísticas en diverso grado. La lengua es realmente un instrumento en evolución, y muchas personas asocian el bajo nivel de uso de las lenguas nacionales en el sistema educativo con la actual evolución de Malí. Esta falta de uso frena la comprensión en todos los campos.

Malí es pionera en la educación de las lenguas nacionales entre los así llamados países francófonos.

La nuna geografia okupacio de lingvoj elmontras ke ĉiu regiono enhavas nekredeblan diversecon de etnaj grupoj. Pro tio, iu grupo povas esti la minoritato ĉi tie sed estis la plimulto alien, ĉi tio estas (i) pro la movado de la loĝantaro al la sudo dum la sekigado de Saharo; (ii) pro la ekspansio de Malia Imperio de Soundiata Keita, (iii) kaj pro okcidentafrikaj komercaj cirkvitoj.

Supozeble ke sudisto kiel mi volus viziti Malion, li aŭ ŝi havus malpli da komunikproblemojn kun almenaŭ 80% de la loĝantaro en la sudaj, sudorientaj kaj okcidentaj regionoj. Aliflanke en la samaj areoj, li aŭ ŝi bezonus interpretiston en partetoj kie loĝas etnaj minoritataj grupetoj. La disdono ŝanĝiĝas en la centro Moptio kie la plimulto fariĝas Fulanio au Dogonoo, pri kiuj nur minoritato de la loĝantataro povas konversacii ĝuste en Bambarao kaj variantoj. En la nordo mi devige bezonos interpretiston.

El mia vidpunkto

Okcidentafrikaj socioj estas multlingvaj el diversaj gradoj. La lingvo estas vera evoluiga ilo kaj multaj homoj ligas la nunan evoluadon de Malio kun malalta uzo de naciaj lingvoj en edukaj sistemoj. La neuzo de naciaj bremsas la komprenon en ĉiuj kampoj.

Malio estas pioniro pri edukado en naciaj lingvoj inter la tiel nomataj franclingvaj landoj.

La evoluación ahora se estanca según el último documento oficial, que recomienda afianzar la educación bilingüe. La primera generación tuvo éxito con menos de repeticiones pero con mejores resultados que en las escuelas monolingües en francés. El experimento de la década posibilitó darse cuenta que los siguientes estudiantes bilingües cuentan con más talento que los estudiantes de las escuelas clásicas, incluso en relación a la comprensión del francés. En los institutos y universidades no se enseñan los idiomas nacionales.

La enseñanza de las lenguas nacionales se complica debido a la insuficiente cantidad de libros sobre educación, ciencia y tecnología, de profesorado y de la capacidad presupuestaria del Estado. Para que la enseñanza de las lenguas nacionales sea extendida, los idiomas nacionales deben ser considerados centrales, mientras que los extranjeros deberíans ser secundarios. Malí obtendrá mayor uso de los idiomas nacionales como lenguas de trabajo y oficiales pues toda lengua nacional es depositaria de cultura. La cantidad limitada de idiomas hace comprender que el país puede proteger su plurilingüismo y su enseñanza.

Acerca del autor

Drissa Flayoro DIAKITE nació el 21 de Julio de 1966 en Kalana, Malí. Graduado en finanzas y contabilidad, con diploma en secretariado y administración. Desde septiembre de 2007, es contable en la ONG GAAPP; y desde 2002, profesor de esperanto para principiantes. Participó en el Curso de alto nivel de esperanto en San Diego, California, EEUU en 2009; y es miembro de UEA (Asociación Mundial de Esperanto) kaj SAT (Sindicato Anacional Mundial). Es presidente de la Asociación Esperantista de Malí. Idiomas que domina: francés, esperanto y bambara.

La evoluo nun stagnas laŭ lasta oficiala dokumento, kiu rekomendas solidigi la atingojn antaŭ iu amasa ĝeneraligo de dulingva edukado. La unua generacio sukcesis kun malpli da ripetoj sed kun pli bonaj gradoj ol en monolingvaj lernejoj en la franca. La eksperimento de jardeko ebligis rimarki, ke la lernantoj sekvantaj dulingvan formadon estas pli talentaj ol la lernantoj de la klasikaj lernejoj, inkluzive pri la kompreno de la franca. Ĉe liceo aŭ en universitato, naciaj lingvoj ne instruas.

La instruado de naciaj lingvoj komplikiĝas pro la malmulteco de edukaj, sciencaj kaj teknologiaj libroj, kvalifikaj instruistoj kaj la buĝtaj kapabloj de la ŝtato. Por ke nacia lingvo-instruado estu disvastigita, naciaj lingvoj devas esti uzataj kiel ĉefaj temoj kaj fremdaj lingvoj kiel malĉefaj. La Malio gajnos uzon de naciaj lingvoj kiel laborlingvoj aŭ oficialaj lingvoj, ĉar ĉiu nacia lingvo estas la deponejo de kulturo. La sufiĉe limigita nombro da lingvoj klarigas ke la lando povas protekti sian plurlingvanismon kaj ĝian instruadon.

Pri la aŭtoro

Drissa Flayoro DIAKITE naskiĝis la 21an de Julio de 1966 en Kalana, Malio. Bakalaŭro pri Financo kaj Kontado-Diplomo en Sekretarieco kaj Administrado. Ekde septembro 2007, li estas kontisto ĉe Senregistara Organizo GAAPP; kaj ekde 2002, prikomencanta instruisto en Esperanto. Ĉeestis en la Esperanta Altnivela Kurso en San Diego, Kalifornio, Usono en 2009; kaj membras en UEA kaj SAT. Estas presidento de la Asocio Esperanto en Malio. Lingvoj regataj : franca, Esperanto kaj Bambara.

Tras el vídeo

Tras el visionado del vídeo, debido a su contenido y a la experiencia y reflexiones previas de quienes asistieron, se desarrollaron los siguiente puntos:

- 1 Igual como se indicó en sesiones anteriores, la historia de Malí es el resultado claro de la ambición de Europa, principalmente desde el siglo XIX.
- 2 Es interesante que el chino se extiende en África gracias al creciente sentido de que este idioma ayuda a encontrar un trabajo y a recibir una beca.
- 3 Es un problemas que los idiomas nacionales no sean enseñados en las escuelas como un contenido obligatorio.
- 4 Cuando los hablantes de un idioma local concreto dan pasos (meten su idioma en las escuelas, formalizan un alfabeto, etc.) una de las consecuencias es el fortalecimiento de la identidad común.
- 5 Para facilitar la comunicación y solucionar los problemas alfabéticos, habitualmente se elige una de las variantes de una lengua, por lo que inintencionadamente se debilita el resto de las variantes mientras que al mismo tiempo se facilita la comunicación.
- 6 Sería bueno poner en marcha un proyecto de "paisajes lingüísticos" con amigos y amigas de África. Ello consiste en realizar fotografías de alrededores concretos, en especial de carteles y otros recursos informativos que muestran las lenguas en uso.

Post la videspektado

Post la spektado de la video, pro ĝia enhavo kaj pro la sperto kaj antaŭaj pripensadoj de ĉeestantoj, la sekvantaj punktoj elstarigis:

- 1 Same kiel en antaŭaj sesioj, klare la historio de Malio estas la rezulto de la ambicio de Eŭropo, ĉefe ekde la 19a jarcento.
- 2 Interese ke la ĉina lingvo disvastiĝas ene de Afriko danke al pligrandigita sento, ke ĝi helpas trovi laboron kaj esti stipendiata.
- 3 Problemas, ke la naciaj lingvoj ne estas instruataj en lernejoj, kiel devigo.
- 4 Kiam la parolantoj de konkreta loka lingvo paŝas (enmetas sian lingvon en lernejoj, starigas alfabeton ktp) unu el la konsekvencoj estas plilfortigo de la komuna identeco.
- 5 Por faciligi la interkomunikado kaj solvi alfabetajn problemojn, kutime oni elektas unu el la variantoj de lingvo, kaj pro tio ne intence malplifortigas la ceterajn variantojn samtempe faciligas la interkomunikadon.
- 6 Estus bone starigi projekton pri "lingvaj paisaĝoj" kun amikoj el Afriko. Tio konsistas en fotado de la konkreta ĉirkaŭaĵo, kerne de aŭŝoj kaj similaj kiuj montras lingvojn en uzo.

República de Sudáfrica

Byelongo Elisée Isheloke

Es difícil presentar este país correctamente en unas pocas líneas, pero algo haré al respecto. La República de Sudáfrica (RS) es el país más industrializado de África, con la mayor diversidad de posibilidades económicas. En RS las mujeres son la mayoría.

RS es un país africano que cuenta con 1,22 millones de km², situado al sur del continente, con 56,72 millones de habitantes (los sudafricanos); luego 57 millones viven en él. Como país, limita con Namibia, Bostwana y Zimbawe. Al noreste se encuentra Mozambique y Esuatini (antes conocido como Swazilandia). Como país, RS rodea Lesotho, que depende de él para el comercio y otros asuntos. Algunas fuentes afirman que históricamente los habitantes negros de este territorio vinieron del África subsahariana hace muchos años. Estos antepasados de los africanos pasaron por países del centro y occidente para finalmente situarse en nuestro territorio. La capital administrativa del país es Pretoria, pero se cuenta con Durban como capital turística, Johannesburgo como económica, Bloemfontein como judicial y Johannesburgo como parlamentaria. El presidente actual es Cyril Ramaphosa, justo después de Jacob Zuma. Antes de Zuma estuvo Thabo Mbeki y Nelson Mandela como presidentes, uno tras el otro. El último presidente del régimen del Apartheid fue Frederick De Clerk, quien junto con Mandela obtuvo el Premio Nobel de la Paz tras la liberación de Madiba (nombre cariñoso de Mandela) de la Isla Roben (famosa cárcel insular) debido a la pacífica transición hacia la democracia.

Sud-Afriko

Byelongo Elisée Isheloke

Estas malfacile prezenti tiun-ĉi lando korekte en kelkaj linioj sed ni faru ion. Sud-Afriko estas la plej industria lando en Afriko kun la plej diversaj ekonomiaj eblecoj. En sud-afriko la virinoj estas plimultnombraj ol aliaj.

Sud-Afriko estas Afrika lando kiu havas 1,22 milionoj da km² pli sude de la kontinento kun 56,72 milionoj da enloĝantoj (la Sud-Afrikanoj), do preskaŭ 57 milionoj vivas en ĝi. Kiel lando, ĝi havas landlimojn kun Namibio, Bostvano kaj Zimbabvo. Nordoriente troviĝas Mozambiko kaj Esuatini (antaŭkonita sub la nomo Svazilando). Kiel lando, Sud-Afriko ĉirkaŭas Lesothon kiu tiel dependas je ĝi por komerco ktp. Ekzistas fontoj kiuj asertas, ke historie la nigraj enloĝantoj de tiu-ĉi teritorio elvenis sub-saharan Afrikon antaŭ multaj jaroj. Tiuj praavoj de afrikanoj pasis tra landoj en okcidenta kaj centra Afriko por fine instali sin en la nuna teritorio. La administra ĉefurbo de la lando estas Pretorio, sed oni havas Durbanon kiel turisma ĉefurbo, Johannesburgon kiel ekonomia, Bloemfonteinon kiel juĝistara kaj Kab-urbon kiel parlamenta. La nuna prezidento estas Cyril Ramaphosa kiu sekvis tuj post Jacob Zuma. Antaŭ Zuma estis Thabo Mbeki kaj Nelson Mandela kiel prezidentoj, unu post la alia. La lasta prezidento de la apartisma reĝimo estis Frederick De Clerk - kiu kun Mandela, akiris nobel-premion post la liberigo de Madiba (kortuŝa nomo de Mandela) el "Roben Island" (fama, insula malliberejo) pro paca transiro al demokratio.

Los habitantes de RS consisten en negros, blancos, índios y mezclas. Este país tiene una historia muy rica en muchos aspectos. Es rica en diversidad de contextos. Por el Apartheid se obligó a la gente a vivir unos separados de los otros. ¡Lamentable! Entonces los blancos gobernaban el país y eliminaron los derechos de quienes tienen otras nacionalidades. Eliminaron los derechos humanos de la mayoría a favor de sí mismos. Es en 1948 cuando el Apartheid se hizo política oficial del gobierno. Esa negativa política de discriminación rigió durante 40 años. No obstante ya durante el colonialismo de trescientos años la discriminación existía en este país.

Es un territorio interesante con muchas ciudades que representan bien a África, pues son hermosas y cuentan con infraestructuras modernas y necesarias, también con recursos físicos. Se trata de ciudades como Johannesburgo, Pretoria, Durban, Ciudad del Cabo, Port-Elizabeth, Bloomfontein, Kimberley, Pietermaritzburgo, etc.

La montaña más alta de Sudáfrica es Drakensberg. Aunque no es tan alta como el Kilimanjaro, que encontramos en Tanzania, es el orgullo no solo de Sudáfrica sino también de todo el continente. Otros famosos montes cargados de significado son (1) la "Montaña de la Mesa", una de las maravillas del mundo. Este monte sobresaliente es el orgullo de Ciudad del Cabo y de todo el país, además de ser un atractivo turístico. (2) Visitando los alrededores, todos pueden ver la flor de Protea, una de las flores nacionales. (3) Una pequeña montaña o isla como "Roben Island" es famosa por que Nelson Mandela, el héroe de la nación del arcoiris, fue encarcelado allí para completar 27 años en prisión.

La enloĝantoj de Sud-Afriko konsistas el la nigruloj, la blankuloj, la Hindoj kaj la mikstrasuloj. La historio de tiu-ĉi lando estas enhaviĉa multflanke. Riĉa pro la malsamaj kunteksto. Pro la apartismo, oni devigis la popolojn vivi unuj disde la aliaj, ve! Tiam blankuloj regis la landon kaj forĵetis la rajtojn de aliaj nacioj. Ili forĵetis la homajn rajtojn de la plimulto favore al si. Estas en 1948, ke la apartismo fariĝis oficiale la politiko de la registaro. Tiu malbona kaj diskriminacia politiko regis 40 jarojn. Ankaŭ dum la trijarcenta koloniismo la diskriminacio jam ekzistis en tiu-ĉi lando.

Estas interesa teritorio kun multaj urboj, kiuj pli bone reprezentas Afrikon, ĉar ili estas belaj kaj havas necesajn kaj modernajn infrastrukturojn kaj ankaŭ fizikajn rimedojn. Temas pri urboj kiel Johannesburgo, Pretorio, Durban, Kaburbo, Port-Elizabeth, Bloomfontein, Kimberley, Pietermaritzburgo ktp.

La plej alta monto de Sud-Afriko estas la Drakensbergo. Kvankam ĝi ne estas tiel alta kiel Kilimandjaro, kiun ni trovas en Tanzanio, ĝi tamen faras la fieron de ne nur Sud-Afriko sed de la tuta kontinento. Aliaj montoj kiuj estas tre famaj kaj signifoplenaj estas la 'Tabla Monto', unu el la mirindaĵoj de la mondo. Ĉi tiu elstara monto faras la fieron de Kab-urbo kaj de la tuta lando kaj estas turisma alirejo. Vizitante la ĉirkaŭaĵojn ĉiu vidas la Protea-n floron, unu el la naciaj floroj. Monteto aŭ insulo kiel "Roben Island" estas fama pro tio, ke Nelson Mandela, la heroo de la ĉielarka nacio, estis enkarcerigita tie por kompleti 27 jarojn en malliberejo.

El país es estratégico por su riqueza minera y el desarrollo industrial. Se trata de la primera economía de África. Algunas veces Nigeria ocupa esa posición de forma más eficaz, pero por el hecho de que Nigeria depende del petróleo, aceite y realmente con una economía poco diversa, RS termina ocupando de nuevo su posición. Es así porque RS cuenta con la economía más diversa del continente. Tanto es así, que los países desarrollados la han aceptado como uno de ellos. RS es miembro de BRICS (esto es "Brasil, Rusia, India, China y Sudáfrica), que reúne a socios mercantiles y de ámbito económico. Esta situación es posible gracias al desarrollo económico y representa a África en tal histórica cita. El PIB (Producto Interior Bruto) de Sudáfrica es de 64,991 millones de dólares y el valor del IDH (Índice de Desarrollo Humano) es de 0,666 en 2014, lo que hace de RS un país de desarrollo medio. El paro en RS es del 27% respecto a la población activa, lo que muestra que el país tiene desafíos económicos y una sociedad no igualitaria. La contribución del sector minero es del 7% del PIB. Si hubiera una gestión mejor ¡el país marcharía mejor!

El idioma materno con un fenómeno complejo en torno a sí

Aquí discuto acerca del fenómeno "lengua materna". Algunos aspectos importantes consisten en la función del idioma en la administración, las leyes, los medios de comunicación y el sistema educativo. El aspecto cultural de la lengua, principalmente del idioma materno y cómo se utiliza en periódicos, novelas, cuentos, etc. también va a ser debatido. El apoyo lingüístico es, entre otros asuntos, un aspecto muy importante y digno de ser discutido, tal y como ocurre con la política lingüística del país acerca del que se trate, en este caso Sudáfrica.

La lando estas strategia pro ercaj riĉaĵoj kaj industria disvolviĝo. Ĝi estas la unua ekonomio de Afriko. Fojfoje Niĝerio pli efike okupas tiun pozicion sed pro tio, ke Niĝerio dependas je petrolo, oleo kaj do je maldiversa ekonomia kapablo, Sud-Afriko denove reprenas sian pozicion. Tio okazas ĉar Sud-Afriko estas la plej diversigita ekonomio de la kontinento. Tiel grava, ke disvolviĝantaj landoj enakceptis ĝin kiel unuelon. Sud-Afriko estas membro de BRICS (tio signifas "Brazil, Rusio, Barato, Ĉinujo kaj Sud-Afriko), temas pri ekonomiaj kaj komercaj partneroj. Tiu pozicio eblas promocii por ekonomia disvolviĝo kaj reprezenti Afrikon en tiu historia rendevuo. La MEP (Malneta Enlanda Produkto) de Sud-Afriko estas 64,991 milionoj de dolaroj kaj la HDI (Homa Disvolviĝo Indekso) valoro estis 0.666 en 2014, kiu faris de Sud-Afriko mezdisvolviĝa lando. La senlaboreco de Sud-Afriko estas 27% de la aktiva popolo kaj montras, ke la lando havas ekonomiajn defiojn kaj malegala socion. La kontribuo el la erca sektoro estas 7% al la MEP. Se estus bona manaĝado, la lando pli bone marŝus!

La gepatra lingvo kun kompleksa fenomeno ĉirkaŭ ĝi

Tie ĉi mi diskutas pri la fenomeno 'gepatra lingvo'. Aspektoj gravaj konsistas el la funkcio de la lingvo en administracio, leĝoj, amaskomunikiloj, kaj la edukada sistemo. Aldone al tio, la kultura aspekto de la lingvo, ĉefe tiu de la gepatra lingvo kaj kiel uzita en ĵurnaloj, romanoj, rakontoj ktp estos debatita. La lingva apogo estas inter aliaj tre grava aspekto diskutinda same kiel la lingvo-politiko de la lando pri kiu temas, tiu ĉi kaze: Sud-Afriko.

La influencia del colonianismo sobre los idiomas es evidente y por ello digno de ser abordado, pues la desigualdad de la sociedad varias veces depende de ese factor. Aunque procuraré ser principalmente objetivo, mis opiniones como experto sobre educación y sobre algunos idiomas, al menos a nivel práctico, estarán de algún modo presentes en esta obra.

El apoyo y el problema

En RS el problema lingüístico es un asunto sensible por sus implicaciones históricas provenientes del entonces gobierno del Apartheid. Como ya se sabe, el país cuenta con habitantes de diversas partes del mundo, además de la gente de piel negra, los Koisán y los "Boshmen", en el país también hay personas provenientes de Europa y otras de Asia, asemejados a los chinos, etc. Los hindúes representan una porción importante de la comunidad en este país. Durante la época colonial, los ingleses gobernaron el país e inhabilitaron toda lengua en beneficio del inglés. Esto ocurrió durante 300 años, mientras que el régimen del Apartheid vino y gobernó durante 40 años. Durante esas cuatro décadas, el afrikaans fue el idioma principal, el idioma de la administración y de la clase dominante, de blancos. Luego, el asunto es que los gobernantes promocionaron la discriminación contra otros grupos lingüísticos, principalmente de los negros y de otros pueblos indígenas. Con 11 tribus, Sudáfrica cuenta con 11 lenguas, entre otras zulú, xhosa, ndebele, setsuana, venda, afrikaans, inglés, etc. Históricamente solo el inglés y el afrikaans se aprovecharon de la política lingüística, que favoreció la discriminación contra los integrantes de otras etnias.

La influo de koloniismo sur la lingvoj estas evidenta kaj pro tio parolinda, ĉar la malegaleco en la socio fojfoje dependas je tiu faktoro. Kvankam ĉefe mi provos resti objektiva, miaj opinioj kiel spertulo pri edukado kaj pri kelkaj lingvoj almenaŭ je praktika nivelo, estos surareigita aŭ diskonigita kiel kontribuo al tiu ĉi verko.

La apogo kaj problemoj

En Sud-Afriko la lingva problemoj estas sensitive/sensiva pro la historia implikiĝo de la tiama apartisma registaro. Kiel oni scias, la lando havas enloĝantojn el diversaj partoj de la mondo, aldone al la nigruloj, la Koisán kaj la 'Boshmen', en ĝi vivas europdevenaj homoj kaj aliaj el Azio, kiuj aspektas kiel ĉinoj, ktp. Hindoj reprezentas gravan porcion de la komunumaro en tiu ĉi lando. Dum la koloniisma epoko la angloj regis la landon kaj forpuŝis aliajn lingvojn privilegiinte la anglan. Tio daŭris por 300 jaroj, dum apartismo venis kaj regis por 40 jaroj. Dum la 4 jardekoj, la afrikaansa estis la ĉefa lingvo, la lingvo de la buroj kaj do de la reganta klaso tiu de blankuloj. Do la problemoj estas, ke la regantoj promociis diskriminacion kontraŭ aliaj lingvaj grupoj, ĉefe tiuj de nigruloj kaj aliaj indiĝenaj popoloj. Kun 11 triboj, Sud-Afriko havas 11 lingvojn, inter aliaj la zuluan, la ksosan, la ndebelan, la svanan, la vendan, la afrikaansan, la anglan ktp. Historie nur la angla kaj la afrikaansa profitis je la lingvopolitiko, kiu favoris diskriminacion kontraŭ la alirasuloj.

Lingvas con minorías

RS es un país entre dos mares, entre dos océanos para hablar con más precisión. Se hablan 11 lenguas, pero existen otros idiomas minoritarios de otros continentes, hablados en Sudáfrica. Con nueva provincias, RS es uno de los países más grandes de África. Aunque todos los idiomas tienen el tratamiento de lengua oficial nacional, solo algunas tienen realmente un valor económico, esto es el inglés y el africáans. Los idiomas africanos tampoco tienen la misma influencia. Por ejemplo, el zulú es más hablado, simplemente porque los zulúes son mayoría como tribu en comparación con los otros. Existen otras lenguas minoritarias, incluso la lengua de signos, que todavía no ha adquirido un verdadero reconocimiento por parte del aparato gubernamental. El esperanto existe en RS; así como organizaciones como la Asociación Esperantista de Sudáfrica y el Centro de Información, Enseñanza y Desarrollo (CITD), que utiliza el esperanto como medio de comunicación con sus miembros. No obstante, por falta de recursos la CITD ya no funciona.

Idioma de la administración

Sin lugar a dudas, el inglés es ahora la *lingua franca* en Sudáfrica, del mismo modo que ha competido por ganar terreno en otros países de nuestro planeta Tierra. Como se sugirió antes, el africáans tuvo su momento, luego vino el inglés y reinó sobre los demás. Actualmente el inglés es el idioma de las relaciones internacionales, pero ya no cuenta con alguna ventaja especial ante los ojos de los actuales gobernantes, pues según la constitución del país, cada una de las 11 lenguas son iguales y oficiales, y por ello cualquiera tiene el derecho de utilizarlas con igualdad en los asuntos administrativos. No obstante, hay que reconocer la influencia del inglés, especialmente por el valor económico que representa.

Lingvoj kun minoritatoj

Sud-Afriko estas lando inter du maroj, inter du oceanoj por esti preciza. Oni parolas 11 lingvojn, sed ekzistas aliaj minoritataj lingvoj el aliaj kontinentoj parolataj en Sud-Afriko. Kun naŭ provincoj, Sud-Afriko estas unu el la plej grandaj landoj en Afriko. Kvankam ĉiuj lingvoj havas la statuton de naciaj oficialaj lingvoj, nur kelkaj havas veran ekonomian valoron i.a. la angla kaj la Afrikansa. Afrikaj lingvoj ankaŭ ne havas la saman influon. Ekzemple la zulua estas pli parolata, simple ĉar zuluoj estas multaj kiel tribo kompare al aliaj. Minoritataj lingvoj ekzistas inkluzive de la signalingvo kiu ne ankoraŭ akiris veran rekonon, agnoskon de la registara aparato. Esperanto ekzistas en Sud-Afriko; kaj organizaĵoj kiel la Esperanto Asocio de Suda-Afriko kaj la Centro por Informado, Trejnado kaj Disvolviĝo (CITD) laboruzas ĝin por komunikado kun membroj. Tamen pro mankoj de rimedoj la CITD ne plu estas tre funkcia.

Lingvo de la administracio

Sendube la angla nun estas la *lingua franca* en Sud-Afriko, same kiel ĝi konkeris grundon aŭ terenon en aliaj landoj de nia planedo 'tero'. Kiel oni sugestis antaŭe la afrikaansa havis sian epokon, do poste la angla superregis. Nuntempe la angla estas la lingvo de internaciaj rilatoj sed ja ĝi ne havas apartan avantaĝon je la okuloj de la nunaj regantoj ĉar laŭ la progresiva konstitucio de tiu-ĉi lando ĉiuj 11 lingvoj estas egalaj kaj oficialaj, kaj do oni rajtas uzi ilin egale en la administraj aferoj. Tamen oni agnosku la influon de la angla, eĉ hodiaŭ ĉefe pro la ekonomia valoro kiun ĝi vehiklas.

En la esfera legal, y por aspectos de gestión, el idioma de comunicación en los juzgados no solo es el inglés sino también los idiomas indígenas. Quizá sea este uno de los logros más importantes de la Sudáfrica post-Apartheid. Los jueces deben proveer intérpretes, creando así puestos de trabajo y riqueza.

Sobre los medios de comunicación

Aunque el inglés gobierna sobre otras lenguas como instrumento de los medios de comunicación o medio para divulgar las noticias, Sudáfrica promociona exitosamente todas las lenguas para que se conviertan en medio del mismo objetivo. La televisión nacional y la radio tienen programas en lenguas africanas con frecuencia regular. Es cierto que la gente de África se siente orgullosa de esa situación, aunque algunos pensadores opinan que todavía se necesita hacer más para que la igualdad entre lenguas sea una realidad. Todos los idiomas en Sudáfrica tienen también presencia en las noticias en papel, incluso los más pobres, quienes habitualmente no tienen la capacidad de pagar y a pesar de ello encuentran información relevante. La televisión y la radio que pertenecen al gobierno tienen un gran influencia y recursos, pero las organizaciones privadas añaden al conjunto "gusto". La política de reformas sobre los medios de comunicación ha ayudado a mejorar el asunto, aunque todavía se necesita mucho más. Las infraestructuras, que de por sí ya son buenas, permiten un sistema de comunicación aun mejor. Otro aspectos son las redes sociales, que han revolucionado el mundo de la comunicación igual que en el de las intercomunicaciones. Internet y otras posibilidades son realmente parte de la cuarta revolución industrial. La comunicación es importante para Sudáfrica, pues permite acercar personas con personas.

En la leĝaj sferoj kaj por manaĝadaj aferoj la lingvo de la komunikado en juĝejo estas ne nur la angla sed ankaŭ la indiĝenaj lingvoj. Eble tio estas unu el la plej gravaj atingoj de la postapartisma Sud-Afriko. La juĝantoj devas provizii interpretistojn tiel kreante laboron kaj riĉecon.

De la amaskomunikiloj

Kvankam la angla regas aliajn lingvojn kiel amaskomunikilo aŭ medio por disaŭdigi novaĵojn, Sud-Afriko sukcese promociis ĉiujn lingvojn por fariĝi medio por la sama celo. La nacia televido kaj la radio havas programojn en afrikajn lingvojn kaj tio okazas regule. Estas vere, ke afrikanoj fieras pri tiu situacio kvankam kelkaj pensuloj opinias, ke oni bezonas fari pli, se la egaleco interlingva estos realeco. Ĉiuj lingvoj en Sud-Afriko aperas ankaŭ en surpaperigitaj novaĵoj kaj tie ankaŭ la pli malriĉaj, kiuj kutime ankaŭ estas la nepagipovuloj eble trovas informfonto por si. La televido kaj la radio kiuj apartenas al la registaro havas grandan influon kaj rimedojn, sed privataj organizaĵoj aldonas al tio 'guston'. Politiko de reformoj pri la amaskomunikiloj helpis plibonigi la aferojn, sed multo pli bezoniĝas. La infrastrukturoj kiuj estas bonegaj por amaskomunikiloj estas favoraj al pli bona sistemo de komunikado. Alia aspekto estas la sociaj medioj, kiuj revoluciis la mondon de la komunikado same kiel tiu de la interkomunikado. Interreto kaj aliaj eblecoj estas vere partoj de la kvara industria revolucio. Komunikado estas grava por Sud-Afriko, ĉar ĝi alproksimigas homon kun homo.

El sistema educativo

En el sistema educativo el inglés es el más importante, seguido del afrikaans, aunque otros idiomas son usados, especialmente en las escuelas elementales. En la universidad el inglés es la ley, aunque el afrikaans es el segundo. Hay universidades como Stellenbosch y Pretoria, que son atacadas por enseñar solo mediante el afrikaans. Si en Stellenbosch se frenó el asunto, en Pretoria el ministro lo defendió y afirmó que él prefería mantener el afrikaans, sin añadir algo más. En Ciudad del Cabo, el afrikaans lo tiene más difícil. Como se dice, solo una lengua o dos sería una decisión económica, pero ¿es esto suficiente para abrazar una política lingüística?

Brasil, Rusia, India, China y Sudáfrica (BRICS) promocian sus propios idiomas, pero Sudáfrica y Brasil utilizan otros idiomas. ¿Dónde está el orgullo? Si la lengua esperanto fuera usada, algunas de estas dificultades desaparecerían. China tiene la mayoría, que habla Mandarín, pero no todo el mundo, pues existen idiomas indígenas en China, que de hecho están despreciados. Rusia e India tienen otros desafíos. Y así marcha el mundo. Como ocurre en el resto de África, el sistema educativo heredó métodos que fueron provechosos para los idiomas coloniales.

Sobre las publicaciones culturales, como cuentos, novelas, periódicos

La lengua de la publicación cultural es principalmente el inglés. El afrikaans y los idiomas indígenas vienen al final. Hay voces que suenan alto y piden al gobierno que debe promocionar los idiomas indígenas, mantenidos al margen durante décadas sino siglos. Los derechos lingüísticos deberían ser respetados por los gobernantes, del mismo modo que por parte de todo ciudadano. También el Manifiesto de Praga (2000:7) afirma que

De edukada sistemo

En la edukosistemo la angla estas la pli grava sekvita ol la afrikansa, kvankam aliaj lingvoj estas uzitaj ĉefe en la elementaj lernejoj. Ĉe la universitato, la angla faras la leĝojn sed la afrikansa estas dua. Estas universitatoj kiel Stellenbosch kaj Pretorio, kiuj estis atakitaj por instrui en/per la afrikaansa. Se ĉe Stellenbosch oni bremsis la aferon, en Pretorio ministro defendas tion kaj diris, ke li preferis, ke oni gardu la afrikansan sen elebori aŭ diri kiel. En Kaburbo la afrikansa estas tiel malfacila. Onidire, unu aŭ du lingvoj estus ekonomie pli profitaj, sed ĉu sufiĉas por brakumi ian lingvopolitikon?

En Brazilo, Rusujo, Hindujo, Ĉinujo kaj Sud-Afriko (BRICS) landoj promocias siajn lingvojn sed Sud-Afriko kaj Brazilo uzas alilingvojn. Kie estas la fiero? Se la Esperanto lingvo estus uzita, kelkaj el tiuj malfacilecoj malaperus. Ĉino havas plimulton, kiu parolas Mandarenon, sed ne ĉiuj, ĉar ekzistas indiĝenajn lingvojn en ĉinujo kiu fakte estas forpuŝitaj. La Rusujo kaj Barato havas alian defion, kaj tiel iras la mondo. Kiel en la resto de Afriko, la edukosistemo heredis metodojn, kiuj estis profite je koloniismaj lingvoj.

De kulturaj publikaĵoj i.a. rankontoj, romanoj, ĵurnaloj

La lingvo de kultura publikaĵo estas ĉefe la angla. La afrikansa kaj la indiĝenaj lingvoj venas je la fino. Estas voĉoj kiuj laŭte sonas kaj laŭ kiuj la registaro devas promociigi aŭ emancipi indiĝenajn lingvojn, kiuj estis marĝenigitaj de multaj jardekoj se ne jarcentoj. Lingvaj rajtoj devus esti respektitaj de la regantoj same kiel de ĉiuj civiluloj. Ankaŭ la Praga Manifiesto (2000: 7) asertas, ke

La política de comunicación y desarrollo, si no está basada en el respeto y apoyo de todas las lenguas, condena a la muerte a la mayoría de los idiomas del mundo.

Eso garantizaría la diversidad que caracteriza nuestras comunidades.

¿Que apoyo a los idiomas locales?

Aquí el gobierno hace mucho para ayudar los idiomas locales, pero en otros países como el Congo, casi nada está hecho. Los expertos afirman que

El uso exclusivo de los idiomas nacionales inevitablemente levantan barreras a la libertad de expresión, comunicación y asociación

Como se dice, esperanto ayudaría a los idiomas maternos a emanciparse y perdurar en su existencia (Manifiesto de Praga, 2000:6-7).

Política lingüística en la experiencia cotidiana

Existe discriminación sobre personas de otros países debido a un dominio insuficiente del idioma. En Kwazulu-Natal vi extranjeros maltratados pues no podían hablar el zulú. Aunque no solo el zulu se comporta de tal modo, ni tampoco se trata de la mayoría de la población, sino más bien de algunos individuos o una minoría quien se conduce así, a pesar de lo cual el gobierno debería hacer algo concreto por acobardar ese tipo de conductas contra los ciudadanos internacionales. Se espera que todo extranjero hable bien en el idioma local. Esto es imposible y no debería ocurrir.

La politico de komunikado kaj evoluigo, se ĝi ne estas bazita sur respekto al kaj subteno de ĉiuj lingvoj, kondamnas al formorto la plimulton de la lingvoj de la mondo.

Tio garantios la diverseco, kiu karakterizas la komunumojn ĉi tie.

Kiu apogo al la gepatraj lingvoj?

Ĉi tie la registaro faras multon por helpi la lokajn lingvojn sed en aliaj landoj kiel la Kongo, malmulto estas farita. Spertuloj asertas, ke

La ekskluziva uzado de naciaj lingvoj neeviteble starigas barojn al la liberecoj de sinesprimado, komunikado kaj asociiĝo.

Laŭnidire, Esperanto helpus gepatrajn lingvojn emancipiĝi kaj pliekzisti (Praga Manifesto 2000: 6-7).

Lingva politika ĉiutaga sperto

Estas diskriminacio kiu okazas kontraŭ homoj de alilandaj grupoj pro lingvo malmastrumado. En Kvazulu-Natalo mi vidis alilandanojn, kiuj estis malbone traktitaj ĉar ili ne povis parole la zuluon. Kvankam ne nur la zuloj tiel agas kaj ke ne estas la plimulto de la popoloj sed nur kelkaj individuoj nur la minoritatoj tiel agas, la registaro devas fari ion konkretan por malkuraĝigi tian konduton kontraŭ internaciaj nacioj. Oni atendas, ke ĉiuj alilandanoj parolu en la loka lingvo. Tio estas maleble kaj ne devis okazi.

Algunos asuntos relacionados y comentarios

El ministro de finanzas se declaró contra la eliminación del afrikaans en la Universidad de Pretoria. Tito Mboweni, persona respetada en el partido ANC (Congreso Nacional Africano), fue verbalmente atacado por los medios de comunicación por parte de personas que piensan que se trata de un espía al servicio de los blancos. Sin embargo, si las personas tienen el derecho a opinar, ese ataque no debería haber ocurrido. Algunas propuestas de comentaristas tuvieron cierto encanto, fueron interesantes: por qué no construir otras universidades y presionar que en ellas se enseñe también o sólo en lenguas africanas en lugar de destruir un sistema lingüístico que existió durante años. Esta opinión no convence a la mayoría. Es difícil decidir, pero quizá Sudáfrica necesita una conferencia nacional para discutir los asuntos del idioma, del país y del racismo, etc.

Ahora está la oportunidad de mejorar los asuntos en torno a los idiomas; y los medios de comunicación, como la televisión y la radio, pueden ayudar mucho. La política que se abre a los otros idiomas y promueve el plurilingüismo es necesaria, no solo en este país sino también todo África. Solo en África ocurre que las lenguas coloniales son las prioritarias. En Europa y Asia esto ocurre principalmente con el idioma nacional, que tiene ventajas. En Sudáfrica las personas cuyo idioma de nacimiento es el inglés tienen muchas ventajas, del mismo modo que ocurría con los hablantes del afrikaans durante el régimen del Apartheid. En los medios para gente de color, el pueblo promueve o bien el zulú, o la isixhosa o la venda, etc.

Pienso que hay posibilidad de hacer algo más por las lenguas en RS. El diálogo entre los pueblos puede ser un buen paso.

Kelkaj rilatitaj aferoj kaj komentoj

Ministro pri la financoj deklaris sin kontraŭ la forpreno de la afrikansa el la Universitato de Pretorio. Tito Mboweni kiu estas respektata homo en la partio ANC (African National Congress) estis vortatakita ĉe sociaj medioj de homoj kiuj pensas, ke li estas espiono por blankuloj. Tamen se homoj rajtas havi opinion tiaj atakoj ne devus okazi. Kelkaj proponoj de komentantoj estis allogaj: kial ne konstruu aliajn universitatojn kaj instigi tie fakoj instrui ankaŭ aŭ nur en/per afrikaj lingvoj anstataŭ ol malkonstrui lingvsistemon kiu ekzistis por jaroj. Tiu opinion ne estas konvinka por la plimulto. Estas malfacile decidi sed eble Sud-Afriko bezonas nacian konferencon por diskuti la aferojn de la lingvo, lando kaj rasismo, ktp.

Nun estas oportuno plibonigi la aferojn pri lingvo; kaj la komunikiloj kiel Radio kaj TV povas multe helpi. La politiko kiu sinmalfermas al aliaj lingvoj kaj promocias plurlingvismon estas bezonata, ne nur en tiu-ĉi lando sed ankaŭ en la tuta Afriko. Estas nur en Afriko kie kolonismaj lingvoj estas prioritigitaj. En Europo kaj Azio estas ĉefe la nacia lingvo, kiu havas la avantaĝojn. En Sud-Afriko, homoj kies lingvo estas denaske la angla havas multajn avantaĝojn, same kiel havis la Afrikaansparolantojn dum la apartisma epoko. En nigraj medioj, la popolo promocias ĉu la zuluan, ĉu la isixhosan, ĉu la vendan ktp.

Mi pensas, ke estas ebleco fari pli pri la lingvoj en Sud-Afriko. Dialogo inter la popoloj povas esti bona ekpaŝo.

La edukado estas alia strategio por diskonigi la gravecon de la lingvo kaj la bezonon kunligi la programojn. Malbona ekzemplo de lingvopolitiko estas en Kongolando, kie la franca estas la nura lingvo de administracio dum ĉiu grupo de triboj havas sian alian lingvon de komunikado. Estas lingalaparolantoj, svahilparolantoj, ĉilubaparolantoj kaj kikongoparolantoj. Krom ĉe la elementa lernado/lernejo, afrikaj lingvoj ne estas instruataj.

Acerca del autor

Soy investigador en la universidad, pastor en nuestra iglesia y consultor acerca de asuntos comerciales y de desarrollo. Además de ello, soy guía de UDPS (Unión por el Desarrollo y el Progreso Social), un partido sociodemócrata, que acaba de ganar las elecciones en Kinsasa (RD Congo). Lo más importante sobre mi educación es mi doctorado sobre administración y dirección de empresas desde el 6 de septiembre de 2018 en la Universidad de Tecnología de Durban. Mi tiempo de placer lo dedico a disfrutar el esperanto, encontrándome con amigos y amigas gracias el idioma.

Edukado estas alia strategio por diskonigi la gravecon de la lingvo kaj la bezonon kunligi la programojn. Malbona ekzemplo de lingvopolitiko estas en Kongolando, kie la franca estas la nura lingvo de administracio dum ĉiu grupo de triboj havas sian alian lingvon de komunikado. Estas lingalaparolantoj, svahilparolantoj, ĉilubaparolantoj kaj kikongoparolantoj. Krom ĉe la elementa lernado/lernejo, afrikaj lingvoj ne estas instruataj.

Pri la aŭtoro

Mi estas esploristo ĉe la universitato, pastoro en nia eklezio kaj konsultanto pri komercaj kaj disvolviĝaj aferoj. Aldone al tio, mi estas gvidanto de UDPS (Unuiĝo por la Disvolviĝo kaj la Progreso Socia) Socidemokrata partio, kiu ĵus gajnis la elektojn en la Kongo-Kinshaso. Plejgrave pri mia edukado mi doktoriĝis pri manaĝado de entreprenoj kaj administracio ekde la 6an de septembro 2018 ĉe la Durbana Universitato de Teknologio. Mia ŝatokupo estas esperantumi, renkonti geamikojn per Esperanto.

Tras el vídeo

Tras el visionado del vídeo, debido a su contenido y a la experiencia y reflexiones previas de quienes asistieron, se desarrollaron los siguiente puntos:

- 1 Aunque Sudáfrica muestra un nivel económico más alto, los problemas lingüísticos son los mismos que los vistos hasta ahora: el idioma materno consigue o pierde poder según la jerarquía lingüística local o planetaria; y la lengua materna influye claramente la suerte de las personas durante su vida.
- 2 Es interesante que por todas partes las personas intentan rápidamente adaptarse según el saber común o la creencia o fe común que puede ser totalmente no fidedigna. Así las personas se esfuerzan por aprender e incluso dominar el inglés, pues está relacionado con el éxito en la vida, mientras que el resto se asocia al fracaso.
- 3 Aunque en teoría existe la igualdad lingüística, la conducta humana y el funcionamiento del sistema finalmente consigue una fuerte desigualdad lingüística.
- 4 En Sudáfrica se muestra con claridad la relación entre las lenguas, las etnias y las oportunidades. Los pobres principalmente son de color, que a su vez no desean la llegada de otros negros, pues ello está asociado a la competencia laboral. Pero sí aceptan a los blancos, pues ellos están asociados a la inversión y a la mejora de la economía. Un negro extranjero no podrá ocultar su origen, pues no domina el idioma local (ejemplo, el zulú) o lo conoce bien pero lo habla con acento extranjero. Finalmente los negros permanecen en una situación peligrosa, principalmente por los negros del lugar.
- 5 Finalmente, la sobresaliencia de la economía, que parece sana, buena y de alto nivel, e incluso la consecución de leyes sobre la justicia y la igualdad, en su totalidad no garantizan los derechos humanos en relación a asuntos como la etnia o la lengua.

Post la videspektado

Post la spektado de la video, pro ĝia enhavo kaj pro la sperto kaj antaŭaj pripensadoj de ĉeestantoj, la sekvantaj punktoj elstarigis:

- 1 Kvankam Sudafriko montras pli altnivelan ekonomion, la problemoj lingvaj samas al ĝisnune viditaj: la gepatra lingvo atingas aŭ perdas povon laŭ la lingva hierarkio loka kaj planeda; kaj la gepatra lingvo influegas la ŝancon de la homoj dum sia vivo.
- 2 Interese ke ĉie homoj klopodas rapide adaptiĝi laŭ komuna scio aŭ komuna fido kiu povas esti tute nefidebla. Tiel la homoj ĉie klopodas lerni eĉ regi la anglan, ĉar ĝi rilatas al sukceso en la vivo, dum la aliaj ligatas al fiasko.
- 3 Kvankam teorie ekzistas lingva egaleco, la homa konduto kaj la funkciado de la sistemo fine atingas lingvan fortan malegalecon.
- 4 En Sudafriko klare montriĝas la rilato inter lingvoj, etnoj kaj oportunoj. La malriĉuloj ĉefe estas nigruloj, kiuj siavice ne ŝatas la alvenon de aliaj nigruloj, ĉar ili estas ligitaj al labora konkuremo. Sed ili bone akceptas blankulojn, ĉar ili estas ligitaj al investoj kaj plibonigo de la ekonomio. Nigrulo fremda ne povos kaŝi sian devenon, ĉar ne regas la lokan lingvon (ekzemple la zuluan) aŭ bone scias sed parolas per fremda akcento. Finfine, fremdaj nigruloj restas en danĝera situacio, ĉefe per lokaj nigruloj.
- 5 Finfine, la elstarigo de ekonomio, kiu ŝajnas sana, bona kaj altnivela, eĉ la atingo de leĝoj pri justeco kaj egaleco, entute ne garantias la homajn rajtojn rilate al aferoj kiel la etno aŭ la lingvo.

Togo

Adjévi ADJE

Togo es un Estado del África occidental. Limita al occidente con Ghana, al norte con Burkina Faso, al oriente con Benín y al sur con el Océano Atlántico. Su capital es Lomé.

Antes de la primera guerra mundial, Togo era colonia de Alemania. Tras la guerra, Alemania perdió no solo Togo sino todas sus colonias. Durante la segunda guerra mundial, el país fue ocupado por Francia y Gran Bretaña. En 1956, la parte inglesa se unió a Ghana, pero la francesa se independizó en 1960.

Togo tiene un superficie de 56.785 km² y es uno de los Estados más pequeños de África. En la dirección Norte-Sur tiene una longitud de 550 km. En la Este-Oeste la anchura se encuentra entre los 50 y los 140 kilómetros. En total, la superficie está ocupada en un 16% de bosques, un 25% de tierras de cultivo y un 3,5% de pastos.

La costa de Togo en el Golfo de Guinea tiene una longitud de 56 km y consiste en pequeños lagos (como por ejemplo el Lago Togo) con playas de arena. Desde la costa la altiplanicie de Watsi se extiende hasta ser la más alta meseta. Los montes de Atokara constituyen una región de bosques que dividen el sur del la parte norte y más baja del país, que consta principalmente de sabanas.

El monte más alto de Togo es el Monte Agou, con una altitud de 986 m. El río más largo es Mono, con aproximadamente 400 km. Fluye de norte a sur, navegable en 50 km.

Togolando

Adjévi ADJE

Togolando (aŭ france *Togo*) estas ŝtato en Okcidenta Afriko. Ĝi limas okcidente al Ganao, norde al Burkino, oriente al Benino kaj sude al Atlantika Oceano. Ĝia ĉefurbo estas Lomeo.

Antaŭ la unua mondmilito Togolando estis kolonio de Germanio. Post la milito Germanio perdis krom Togolandon ĉiujn el siaj kolonioj. Dum la dua mondmilito la lando estis okupita de Francio kaj de Britio. En 1956 Angla parto unuiĝis kun Ganao, sed Franca parto sendependiĝis en 1960.

Togolando havas areon egalan al 56.785 km² kaj estas unu el la plej malgrandaj ŝtatoj en Afriko. En nord-suda direkto ĝi longas 550 km, en orient-okcidenta direkto ĝi larĝas nur inter 50 kaj 140 km. El la tuta areo 16% estas arbaroj, 25% kulturebla kampo kaj 3,5% paŝtejo.

La marbordo de Togolando en Gvineo Golfo longas 56 km kaj konsistas el lagetoj (ekzemple Lago Togolanda) kun sablaj plaĝoj. Ek de la marbordo la Ouatchi-plataĵo etendiĝas ĝis la pli alta altebenaĵo. La Montaro Atokara estas arbara regiono kiu dividas la sudan de la nordan malaltan parton de la lando, kiuj estas precipe savanaj.

La plej alta monto en Togolando estas Monto Agou kun altitudo egala al 986 m. La plej longa rivero estas Mono, kiu longas proksimume 400 km. Ĝi fluas de nordo al sudo, laŭ 50 km ĝi estas ŝipirebla.

El clima es tropical, con carácter de sabana y una temperatura media de 30 grados en el norte, con dos estaciones de lluvia en el sur: la primera de abril a julio, y la segunda de octubre a noviembre.

Togo está organizada en cinco regiones, que son las siguientes: la Marítima en Sur-Norte, la Altiplanicie, La Región Central, la Kara y las Sabanas. Estas cinco regiones a su vez se subdividen en más de 30 distritos o subregiones.

Se sabe muy poco del periodo antes de la llegada de los portugueses en 1490. Entre los siglos 11º y 16º, diversas tribus (Ewe, Mina) llegaron a la región y se instalaron en principalmente en la zona costera. Durante los siguientes siglos la región adquirió importancia debido al comercio de esclavos.

El 51% de los togoleses son animistas. El segundo grupo religioso es el cristiano (29%, de los que 21% son católicos, 7% protestantes y 1% de otros credos cristianos). La parte restante de la población (en torno al 20%) tienen la fé musulmana.

La moneda oficial es el FRACN CFA. Acrónimo oficial es XOF. En ocasiones se puede leer FCFA. Se puede cambiar un euro por 665 XOF. Los dos valores están ligados: el XOF no se mueve independientemente del euro.

Descripción de la dimensión social

Viven en Togo cerca de siete millones de personas, que pertenecen a diversas etnias africanas. La esperanza de vida es de 58 años. La población crece a razón de 2,7% al año, 42% tienen menos de 15 años y 2,7% más de 65 años (según los datos de 2008).

La klimato estas tropika, kun karaktero de savano kaj meza temperaturo de 30 °C en la nordo, kaj kun du pluvosezonoj en la sudo: la unua de aprilo ĝis julio, kaj la dua de oktobro ĝis novembro.

Togolando estas organizita en kvin regionoj, kiuj estas la jenaj: el sude norden Ĉemaro (aŭ *Maritime* en la franca), Altebenaĵo (aŭ *Plateaux* en la franca), Centra Regiono (aŭ *Centrale* en la franca), Kara kaj Savanoj. Tiuj kvin regionoj siavice subdividiĝas en pli ol 30 prefekturoj aŭ subregionoj.

Oni scias tre malmulte de la periodo antaŭ la alveno de la portugaloj en 1490. Inter la 11a kaj la 16a jarcentoj, diversaj tribuoj (Ewe, Mina) atingis la regionon kaj lokiĝis precipe en la marbordaj lokoj. Dum la sekvaj du jarcentoj la regiono iĝis grava por la komercado de sklavo.

51% de la Togolandanoj estas animistoj. La dua plej granda religia grupo estas la kristanoj (29%, el kiuj 21% estas katolikoj, 7% protestantoj kaj 1% de aliaj kristanaj religioj). La restanta parto de la popolo (~20%) havas islaman kredon.

La oficiala mono estas FRANC CFA. Oficiala mallongigo estas XOF. Foje oni legas FCFA. Oni povas ŝanĝi unu eŭron kontraŭ 665 XOF. La du valutoj estas ligitaj: la XOF ne moviĝas sendepende de la eŭro.

Priskribo de la socia dimensio

Enloĝas Togolandon preskaŭ sep milionojn da homoj, kiuj apartenas al diversaj afrikaj etnoj. La averaĝa vivodaŭro egalas al 58 jaroj. La loĝantaro kreskas je 2,7% jare, 42% havas malpli ol 15 jarojn kaj 2,7% pli ol 65 jarojn (laŭ datumoj de 2008).

Las ciudades más grandes de Togo son Lomé, con 760 mil habitantes, Sokodé con 117.811, Kara con 104.207 y Kpalimé con 95.974.

Existe un fuerte movimiento migratorio desde el campo hacia las ciudades, donde el paro crece sin pausa. Por ello muchos jóvenes intentan emigrar hacia Europa o América del Norte para encontrar trabajo.

La población de Togo está compuesta por muchas etnias y grupos étnicos, el mayor de los cuales tiene solo algunos cientos de miembros. Los grupos étnicos más importantes son los Eveos (40%) en el sur; y los Kabijeos (16%) en el centro y norte. Minorías son los Tembao, los Akebuo (13,2%), los Guramo (9,7) y los Jorubo (6,8%). Aproximadamente un 1% de los habitantes provienen de Europa u otros países fuera de África.

Con más detalle, entre las etnias de Togo se encuentran Adangbeos, Adeleos, Akanos, Akebuos, Akposos, Anufos, Aĝaos, Bisaos, Eveos, Fonos, Gaos, Gurmaos, Haŭsos, Ifeos, Jorubos, Kabijeos, Konkombaos, Kplangos, Kraĉios, Kusalos, Lamaos, Lelemios, Mamprusios, Naŭdmos, Nkonjaos, Ntrubos, Sombaos, Tembaos y otros.

Descripción de la dimensión lingüística

La lengua oficial es el francés. El número de idiomas locales se calcula entre los 30 y los 40. Dos de ellos, ewe y kabiyé, son reconocidos como lenguas oficiales nacionales, y ewe de hecho es el más usado como idioma puente nacional.

La plej grandaj urboj de Togolando estas Lomeo, kun 760 mil loĝantoj, Sokodé kun 117.811, Kara kun 104.207 kaj Kpalimé kun 95.974.

Ekzistas forta migrado de la kamparo al la urboj, kie la senlaboreco daŭre kreskas. Tial multaj gejunuloj klopodas elmigri eksterlanden al Eŭropo aŭ norda Ameriko por trovi laboron.

La loĝantaro de Togolando konsistas el multaj etnaj kaj lingvaj grupoj, la plej malgrandaj el ili havas nur kelk-centojn da anoj. La plej gravaj etnaj grupoj estas la Eveoj (40%) en la sudo; kaj la Kabijeoj (16%) en la mezo kaj nordo. Malplimulto estas la Tembaoj, la Akebuoj (13,2 %) la Gurmaoj (9,7 %) kaj la Joruboj (6,8 %). Proksimume 1% de la loĝantaro devenas el Eŭropo aŭ aliaj landoj ekster Afriko.

Pli detale, inter la etnoj de Togolando troveblas Adangbeoj, Adeleoj, Akanoj, Akebuoj, Akposoj, Anufoj, Aĝaoj, Bisaoj, Eveoj, Fonoj, Gaoj, Gurmaoj, Haŭsoj, Ifeoj, Joruboj, Kabijeoj, Konkombaoj, Kplangoj, Kraĉioj, Kusalaj, Lamaoj, Lelemioj, Mamprusioj, Naŭdmoj, Nkonjaoj, Ntruboj, Sombaoj, Tembaoj kaj Togo-restetnoj.

Priskribo de la lingva dimensio

Oficiala lingvo estas la franca. La nombron de la lokaj lingvoj oni taksas inter 30 kaj 42. Du el ili, la ewea (*Ewe*) kaj kabijea lingvoj, estas agnoskataj kiel oficialaj naciaj, kaj la ewea fakte estas la plej uzata kiel nacia pontolingvo.

Se acude a muchos idiomas africanos, eintre los cuales se encuentran muchos dialectos del ewe y de kabiyé. En el sur del país se usan lenguas pertenecientes al conjunto de las gbea-lenguas; y en el norte, lenguas pertenecientes al conjunto de las gura.

Otra lengua europea hablada solo en algunas regiones es el alemán. Actualmente es posible estudiar inglés, español y chino desde la escuela básica hasta la universidad.

Apoyos y descuidos en relación a los idiomas locales

El único apoyo descansa en el hecho de que los libros religiosos, como la Biblia o el Corán, están traducidos a los idiomas locales. Algunos de ellos (principalmente Ewe y Kabiyé) pueden ser elegidos como asignaturas optativas durante los exámenes estatales de final del segundo y del tercer grado.

Como debilidades, descuidos y peligros en relación al conjunto de las lenguas locales, voy a mencionar o resaltar los siguientes factores:

- Influencia de la cultura occidental, es decir la tendencia de los togolenses hacia la adquisición de la lengua de Molière inutilizando sus propios idiomas maternos. Nadie quiere hablar a sus hijos en su propia lengua étnica, sino que se prefiere usar el idioma colonial. Ninguno se prepara para vestirse según la tradición, comer lo típico en el lugar, conductas consideradas inapropiadas...

Estas uzataj multaj afrikaj lingvoj, inter kiuj estas multaj dialektoj de la evea lingvo kaj de la kabijea lingvo. En la sudo de la lando estas uzataj lingvoj apartenantaj al la gbea lingvaro kaj en la nordo lingvoj apartenantaj al la gura lingvaro.

Alia eŭropa lingvo parolita nur en kelkaj regionoj estas la germana. Eblas nuntempe studi la anglan, hispanan kaj ĉinan lingvojn ekde lernejo ĝis la universitato.

Apogoj kaj neglektoj rilate al tiuj lokaj lingvoj

La solaj apogoj kuŝas en tio, ke nur religiaj libroj kiel biblio kaj korantoj estas tradukitaj el tiuj lokaj lingvoj. Kelkajn el ili - precipe la Ewea kaj Kabijea lingvoj- oni povas elekti kiel nedevigaj studobjektoj dum la duagrada kaj triagrada ŝtataj finekzamenoj.

Kiel malfortecoj, neglektoj kaj danĝeroj rilate al aro de lokaj lingvoj entute, mi emfaze citos la sekvajn faktorojn:

- Influo de la okcidenta kulturo, tio estas la tendenco de togolandanoj alproprigi la lingvon de Moliere malutile al siaj propraj gepatraj lingvoj. Neniu volas alparoli siajn infanojn en la lingvo de sia etna grupo, sed pli prefere en la kolonia lingvo. Neniu pretas sin vesti tradicie, manĝi tipe lokaĵoj, kiujn oni konsideras maltaŭgajn...

- Falta de compromiso personal y comunitario hacia la conservación y valorización de los aspectos positivos de la tradición mediante el uso activo de las lenguas de los grupos étnicos en el país, lo que constituye una conducta irresponsable. Por lo general, se tiende a decir con suma facilidad que no se tiene la capacidad de hablar el idioma local... que la naturaleza obsequió sin coste.
- Mantenimiento de un estado intelectual y sentimental de descontento, que se manifiesta en la esfera togolesa (muchos togoleses todavía no quieren tomar plenamente su propio origen lingüístico).
- Tendencia de los cristianos a tratar de forma humillante a los paganos; las religiones extranjeras son en primer lugar consideradas como superiores a los credos paganos; del mismo modo que las lenguas extranjeras en comparación a las de los grupos étnicos.
- Fariseísmo togolés. Consiste en no aceptar ninguna responsabilidad sobre la desaparición de los idiomas locales en el país. Para mantener limpia la conciencia, se acusa a los blancos de ser los responsables de toda desaparición de lenguas étnicas; y eso desde la independencia del país.
- Falta de patriotismo y de respeto por el bien cultural por parte de muchos de nuestros guías políticos.
- Desaparición del sentimiento de identidad y de ligazón con las lenguas y la cultura. Todos quieren abandonar su lengua materna para siempre, tan rápido como sea posible. Los sentimientos patrióticos han dejado de ser apropiados. El número de emigrantes crece cada día. Algunos incluso protestan, afirmando que ya no tiene valor vivir más en África.
- Manko de persona kaj komuna engaĝiĝoj por la konservado kaj valorigo de pozitivaj aspektoj de la tradicio per aktiva uzado de etnogrupoj lingvoj en la lando, kio montriĝas per nerespondeca konduto. Ĝenerale, oni emas diri kun granda facileco ke oni ne kapablas scipovi lokan lingvon... kiun la naturo donis senkoste.
- Daŭrigo de intelekta stato aŭ sento de nekontentigo kiu manifestiĝas en togolanda sfero (multaj togolandanoj ankoraŭ ne volas preni plene sian etnan devenon).
- Tendenco de kristanoj trakti humilige la aliajn de paganoj; la fremdaj religioj estas unuavice konsiderataj kiel superaj al la paganaj kredoj; same fremdaj lingvoj kompare al tiuj de etnaj grupoj.
- Togolanda fariseismo. Li malprenas sur sin neniun respondecon pri la malapero de lokaj lingvoj en la lando. Por havi bonan konsciencon, li akuzas la blankulojn esti respondecaj pri ĉiu malapero de etnaj lingvoj; kaj tio ekde la sendependiĝo de la lando.
- Manko de patriotismo kaj respekto por kultura bono de multaj de niaj politikaj gvidantoj.
- Malapero de identeca sentumo sekve de tuta ligo al lingvoj kaj kulturo. Ĉiuj volas nur lasi sian gepatran lingvon por ĉiam kaj tiel rapide kiel eble. Patriotismaj sentoj ne plu taŭgas. La nombro da elmigrintoj kreskas ĉiutage. Iuj eĉ protestas asertante, ke ne plu valoras vivi en Afriko.

Actitudes en torno a las lenguas coloniales

Pocas personas saben esto, pero existen muchos acuerdos firmados entre las alguna vez colonias francesas (países africanos como Togo) y la entonces autoridad administrativa, Francia. Estos acuerdos conciernen a muchos campos relativos a la educación.

Es obligatorio hacer del francés la lengua oficial de Togo y el idioma para la educación: en efecto, todo el mundo en las escuelas debe aprender, ser educados en francés. El uso de los idiomas maternos están prohibidos en la dimensión escolar; se usan solo en el hogar de los niños y niñas. En consecuencia, los idiomas locales quedan solo como hablados, de tal forma que la mayoría de sus hablantes no saben cómo escribirlos o leerlos.

Actualmente crece el uso del idioma francés y la extensión de su cultura como un todo, desfavoreciendo los idiomas locales.

Del mismo modo que ocurre en relación al francés, cada vez crece más la tendencia a usar y extender el inglés y su cultura, principalmente por parte de jóvenes, por diversas razones. Muchos de ellos aprenden el inglés por la esperanza de tener un puesto de trabajo después, emigrar a otros países para construir una economía en buen estado y confortable. La tendencia al aprendizaje del inglés y de otros idiomas occidentales generalmente está motivado más por la búsqueda de confort económico que por causas idealistas.

Situación del chino y del esperanto

Los togolese comienzan a aprender el chino en gran cantidad, pues casi todos los Estados africanos, además de Togo, no solo alimentan relaciones multifacéticas con China, sino que orientan su política también a ese país.

Sintenoj pri koloniaj lingvoj

Malmultaj homoj tion scias. Sed ekzistas multaj subskribitaj interkonsentoj inter iamaj francaj kolonioj (afrikaj landoj i.a. Togolando) kaj ilia iama administra aŭtoritato, Francio. Ĉi tiuj interkonsentoj koncernas multajn kampojn el kiuj estis edukado.

Estas devigo fari de la franca la oficialan lingvon de Togolando kaj la lingvon por edukado: jes ĉiuj en la lernejo inkluzive infanoj devas lerni, edukiĝi per la franca. La uzo de la gepatraj lingvoj estas malpermesita en lerneja kadro; oni uzas ilin nur hejme al la infanoj. Konsekvence la lokaj lingvoj restas nur parolataj, tiel ke la plimulto de iliaj parolantoj ne scipovas skribi aŭ legi ĝin.

Nuntempe plukreskas la uzado de la franca lingvo kaj disvastigo de ĝia kulturo entute, malfavore al lokaj lingvoj.

Same kiel por la franca la tendenco pri uzado kaj diskonigo de la angla kaj ĝia kulturo pli kaj pli kreskas, precipe ĉe junuloj pro diversaj kialoj. Multaj el ili lernas la anglan por esperi havi laborpostenojn poste, migri eksterlanden por konstrui komfortan ekonomian bonstaton. Emon al lerno de la angla kaj aliaj okcidentaj lingvoj ĝenerale motivas pli serĉo de materiala bonstato de afrikanoj ol idealismaj kaŭzo.

Situacio pri la ĉina kaj Esperanto

Togolandanoj pli kaj pli grandnombre komencis lerni la ĉinan, ĉar preskaŭ ĉiuj afrikaj ŝtatoj kaj aparte Togolando ne nur nutras multifacetajn rilatojn sed orientas siajn politikojn ankaŭ al Ĉinujo.

Los chinos invierten en el país cada vez más, suscriben gruesos contratos con el país, en campos como la agricultura, las infraestructuras, etc. Además de ello, China construye en las universidades públicas el Instituto Confucio, y anima y sostiene financieramente estudios superiores de africanos en China.

Hay esperantistas chinos con un buen nivel del idioma, probablemente porque muchos esperantistas chinos desean comerciar con África. el problema es que solo una minoría de esperantistas africanos tienen dinero por poner en marcha algún provecho empresarial con China.

El esperanto puede jugar una función de segunda lengua común entre los africanos y constituirse como idioma de comercio con China y el resto del mundo. Por lo demás, los africanos cada vez más comienzan a utilizar este idioma en su vida cotidiana... Luego en algún sentido el esperanto ya funciona como la segunda lengua común en el continente. Solo queda buscar y tener un apoyo firme de las esferas políticas para consolidar esta función del esperanto en el continente. A ello los esperantistas africanos y de otros continentes deben estrechar sus fuerzas y energías, pues todavía la influencia cultural no es igualmente suficiente; son importante las influencias económicas y políticas para volver la atención hacia nosotros de quienes se encuentran fuera de este movimiento.

Deseos para el futuro

Aprovecho la ocasión para hacer un llamamiento a todos los participantes para trabajar sin pausa para dar a conocer este trabajo fuera del mundo del esperanto, de tal forma que se pueda informar más sobre los problemas lingüísticos en África y el posible rol positivo del esperanto en ello.

Ĉinoj pli kaj pli investas en la lando, ili subskribas dikajn kontraktojn kun la lando preskaŭ en kampoj kiel agrikulturo, infrastrukturo ktp. Krom tio Ĉinujo konstruas en la publikaj universtatoj Institutojn Confesicus kaj kuraĝigas kaj subtenas finance superajn studojn de afrikanoj en Ĉinujo.

Ekzistas ĉinaj esperantistoj kun bona lingva nivelo eble, sed multaj ĉinaj esperantistoj deziras komerci kun Afriko. La problemoj estas ke nur tre malmulte da afrikaj esperantistoj havas monon por ion entrepreni profitcele kun Ĉinujo.

Esperanto povas ludi rolon de dua komuna lingvo inter afrikanoj kaj komerclingvo inter Ĉinujo kaj la cetera mondo. Cetere, afrikanoj pli kaj pli multe (relative) komencis uzi la lingvon en sia ĉiutaga vivo... do iu sence Esperanto jam funkcias kiel la dua komuna lingvo en la kontinento. Nur restas serĉi kaj havi firman apogon el la politikaj sferoj por konsolidi tiun rolon de Esperanto en la kontinento. Al tio afrikaj esperantistoj kaj alikontinentaj devas streĉi siajn fortojn kaj energiojn, ĉar ankoraŭ la influo kultura ne sufiĉas same; gravas ekonomia kaj politikaj influojn por turnigi la atenton de la ekstermovadanoj al ni.

Deziroj pri estonteco

Mi uzas la okazon por alvoki al ĉiuj partneroj labori senĉese por la diskonigo de tiu ĉi laboraĵo en kaj ekster Esperantujo, tiel ke oni pli informiĝu pri lingvaj problemoj en Afriko kaj ebla pozitiva rolo de Esperanto en tio.

Donaciones y herencias, cotizaciones, pagos de impuestos... realizados desde fuera del continente negro son bienvenidos para espolear investigaciones similares y traer soluciones pertinentes.

Levantar el saber hacer en Togo, por ejemplo sobre la extensión de nuestro idioma, la organización de cursos y seminarios, la evaluación del dominio lingüístico, o la formación de profesorado en África.

La función y el conjunto de objetivos de este saber hacer debería tener en consideración también los aspectos culturales, programas para ayudar a los jóvenes en África a comenzar a ser conscientes acerca del contexto educativo en las realidades locales. En este sentido, los africanos podrán recuperar toda su autoestima, que les permitirá presentarse ante otras personas, incluso de China, con sentimientos carentes de complejos de inferioridad. Ello funcionará como una filial de una universidad de Europa con sede en Togo.

Quiero expresar mis sinceros agradecimientos a la Universidad de Sevilla, que no solo auspicia el proyecto sino que también lo mantiene financieramente, y aparte al señor Vicente Manzano-Arrondo por la iniciativa y los recursos, que nos envió para hacer viable las investigaciones en buenas condiciones, cada país africano con recíproco respeto y fraternidad. Muchas gracias.

Acerca del autor

Adjévi ADJE (nació el 7 de octubre de 1978 en Togo) es un esperantista togolés, expresidente de UTE (Unión Togolesa para el Esperanto) y excolaborador de la Comisión de UEA para África. Se diplomó en organización alimentaria.

Donacoj kaj legacoj, kotizoj kaj dismoj de ekster en kaj ekster la nigra kontinento estas bonvenaj por sproni similajn esplorojn kaj alporti adekvatajn solvojn al ili.

Starigi lertigejon en Togolando, kiu i.a. okupiĝos pri la disvastigo de nia lingvo, la organizo de kursoj kaj seminarioj, la lingvotestado, la formado de instruistoj en Afriko.

La rolo kaj celaro de tiu lertigejo devas preni en konsidero ankaŭ kulturajn aspektojn, siajn programojn por helpi al gejunuloj en Afriko ekkonscii pri kunteksto edukado en la lokaj realaĵoj. En ĉi tiu senco, afrikanoj povos akiri la tutan ilian memestimon, kiu ebligas al ili porti sin al aliaj homoj, inkluzive de Ĉinio, kun sentoj senhavaj de malsupera komplekso. Ĝi funkcios kiel filio de partnera universitato en Eŭropo kun sidejo en Togolando.

Mi esprimas miajn sincerajn dankojn al la Universidad de Sevilla, kiu ne nur aŭspicias la projekton sed ankaŭ finance subtenis ĝin kaj aparte al s-ro Vicente Manzano-Arrondo por la iniciato kaj rimedoj, kiujn li havigis al ni por ebligi la esplorojn en bonaj kondiĉoj en ĉiuj unuopaj afrikaj landoj en recíproka respekto kaj frateco. Multajn dankojn.

Pri la aŭtoro

Adjévi ADJE (naskiĝis la 7an de Oktobro de 1978 en Togolando). Estas togolanda esperantisto, eksa prezidanto de UTE (Unuiĝo Togolanda por Esperanto) kaj ekskunordiganto de la Afrika Komisiono de UEA. Diplomiĝis pri manĝorganizado.

Aprendió esperanto por el curso de correspondencia Ferez en 1998. Posteriormente se hizo miembro del clubo local de esepranto UVA de Lomé, enseñó esperanto e impartió conferencias en diversos países africanos (Togo, Benín, Burkina Faso, Malí).

Adjévi ha tenido varios trabajos como secretario (2002-2006) de la Unión Togolesa de Esperanto (UTE), comisionado A (2008-2019) de TEJO (Asociación Mundial de Jóvenes Esperantistas), jefe de comisionados (2010-2012) y finalmente presidente (2012-2014) de UTE.

Ha participado y co-organizado encuentros esperantistas en África y fuera de ella: el Congreso Togolés de Esperanto (TEK), varias ediciones del Congreso Africano de Esperanto (AKE), seminarios AMO (Encuentros de Activismo), el 73 IJK (Congreso Internacional de Jóvenes Esperantistas) en Aného, togo, los UK (Congresos Internacionales de Esperanto) de 2008, 2016 y 2018, los congresos de ILEI (Liga Internacional de Profesorado de Esperanto) de 2016 y 2018. Es miembro de la Comisión para África de UEA desde hace diez años, de los cuales durante seis fue codecisor.

Adjévi ha contribuido mediante artículos en esperanto en muchas revistas. Fue co-redactor desde 2000 hasta 2014 del periódico togolés Alvoko. Inició y redactó la revista Babilanto y desde 2016 redacta la sección *Esperanto en África*, el órgano oficial del la Comisión UEA para África; y es autor de dos libros en esperanto: *El saco togolés de la sabiduría* (2016) y *Proverbios africanos* (2018). Es miembro del grupo internacional de examinadores acreditados de ILEI. En 2016 recibió el Diploma UEA por la Acción Sobresaliente.

Li lernis Esperanton per koresponda kurso Ferez en 1998. Poste li membriĝis en la loka Esperanto-klubo UVA de Lomeo, instruis Esperanton kaj prelegis en diversaj afrikaj landoj (Togolando, Benino, Burkino, Malio).

Adjévi havis plurajn postenojn kiel sekretario (2002-2006) de Unuiĝo Togolando por Esperanto (UTE), komitatano A (2008-2010) de TEJO, komitatestro (2010-2012) kaj poste prezidanto (2012-2014) de UTE.

Li partoprenis kaj kunorganizis Esperanto-renkontiĝojn en Afriko kaj ekster ĝi: la Togolandaj Esperanto-Kongresoj (TEK), Afrikaj Kongresoj de Esperanto (AKE), AMO-seminarioj, la 73a IJK okazinta en Aného, Togolando, la UK-oj (2008, 2016, 2018), ILEI-Kongresoj (2016, 2018). Li estas membro de la Afrika Komisiono de UEA de antaŭ dek jaroj el kiuj ses estis kiel kunordiganto.

Adjévi kontribuis per artikoloj en Esperanto al pluraj gazetoj. Li kunredaktis de 2000 ĝis 2014 la togolandan periodaĵon Alvoko. Li iniciatis kaj redaktis la bultenon Babilanto kaj ekde 2016 redaktas *Esperanto en Afriko*, la oficiala organo de la Afrika Komisiono de UEA; kaj estas aŭtoro de du libroj en Esperanto: *El togolanda saĝsako* (2016) kaj *Afrikaj Proverboj* (2015).

Li estas membro en la Internacia Rajtigita Ekzamenantaro de ILEI – Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj.

En 2016 li ricevis Diplomon de Universala Esperanto-Asocio (UEA) pri Elstara Agado.